

OHK - Geografija

III

B 21

GEOGR. OBZORNİK

/1955 2

91

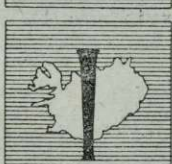
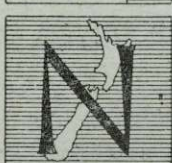
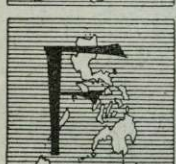
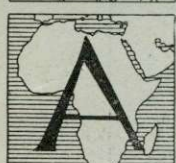

49094900154 3

UNIVERZA V LJUBLJANI - FF

COBISS

Poština plačana v gotovini!

ČASOPIS ZA GEOGRAFSKO
VZGOJO IN IZOBRAZBO

Leto:
11.

Ljubljana
1955

Številka:
3

OPOZORILO

Sole, ustanove in posameznike, ki so prejeli na ogled »Geografski obzornik«, prosimo, da nam čimprej sporoče, v kolikor še niso, svojo naročbo na naslov: Zemljepisni muzej Slovenije, Ljubljana, Trg francoske revolucije. V nasprotnem primeru pa prosimo, da nam revijo vrnete, sicer Vas štejemo za plačnika prejete številke, oziroma za rednega naročnika. S takojšnjo naročnino boste podprli gmotno in moralno rast našega časopisa. Prepričani smo, da bote z razumevanjem upoštevali gornje opozorilo in se Vam že vnaprej najlepše zahvaljujemo.

VSEBINA

Članki:

Za skupnost Slovenskega Pomurja (dr. Svetozar Ilešič)	1
Malarija v svetu (Darko Radinja)	3
Preistocen v Alpah (Milan Šifrer)	6
Razčlenitev in potek pleistocena (Ivan Gams)	9

Metodični prispevki:

Geografski pouk in UNESCO (Vera Gams - Vidmar)	10
Sprehod po našem poldnevniku (M. Avsenak)	12
Zaključki mednarodnega zasedanja šolskih geografov na Nizozemskem (D. R.)	14
Društvene vesti	15
Književnost	17
Drobne novice	18

GEOGRAFSKI OBZORNIK, časopis za geografsko vzgojo in izobrazbo, izhaja štirikrat letno. Izdaja Geografsko društvo Slovenije, Odsek za geografski pouk. Urejuje uredniški odbor. Urednik Darko Radinja, Ljubljana, Šubičeva 1. Dopise pošiljajte na urednikov naslov.

Letna naročnina 240 din. Posamezna številka 60 din. — Naročajte in vplačujte na naslov: Zemljepisni muzej Slovenije, Ljubljana, Trg francoske revolucije. — Številka tekočega računa: 60-KB-Ž-580.

Tiska Železniška tiskarna v Ljubljani.

Dr. Svetozar Ilešič:

ZA SKUPNOST SLOVENSKEGA POMURJA!

Vprašanja razmejitve naših bodočih komun in njihovih okrajnih skupnosti, o katerih zdaj razpravljamo širom po naši republiki, nas geografe še prav posebno zanimajo. Ker se sami po svojem poklicu ukvarjamo z našo zemljo in našim človekom ter njunim medsebojnim razmerjem, radi k načrtom za nove razmejitve tudi sami kaj povemo. Zato mi ob priložnosti, ko razpravljamo o novih okrajnih skupnostih na našem skrajnem severozahodu, tam za Mariborom, nekatere misli naravnost silijo pod pero.

Meje na Muri bo konec! To je prvo, kar nas pri tem veseli. Prekmurja v administrativnem smislu ne bo več. Vse slovensko Pomurje, oba bregova Mure, se bosta združila v enotno okrajno skupnost, Mura ne bo več ločila v življenju tega, česar ne loči v prirodi. Zares ni več razloga, da bi še vlekli naprej žalostno dediščino zgodovine, ki je ustvarila iz Pomurske ravnine in obdajajočega jo gričevja, po svoji prirodi povsem enotne pokrajine, skoraj dva med seboj docela tuja svetova. Meja v kulturi, gospodarstvu, socialni strukturi, pa tudi v miselnosti, ki je tekla po Muri, bo zabrisana. Po prirodi skupna gravitacija obeh bregov, Prekmurja in Murskega polja s Ščavnico, se bo svobodno razmahnila. Prenagljena bi bila trditev, da je danes za to prepozno, češ da se moderni promet tako zlahka razvija na večje daljave, da lokalne ugodnosti in neugodnosti za promet ne igrajo več take vloge kakor svoj čas, ko je vladal še izključno promet z vozovi. Zakaj geografska enotnost slovenskega Pomurja, ki je predvsem enotnost njegovega vodnega odtoka po Muri, ni važna več samo za lokalni promet, ker se pač zaradi nje svet povsod nagiba proti Muri in njenim pritokom. Mnogo važnejša je danes hidrografska okostnica sama po sebi. Problem regulacije Mure in njenih pritokov (Ledava, Ščavnica) najzgovorneje kažejo, kako ravno vodno omrežje veže vse slovensko pomursko pokrajino tudi po sodobni gospodarski strani v celoto. Od vprašanja ureditve celotnega vodnega odtoka Pomurja zavisi dolga vrsta med seboj odvisnih problemov, osuševanja zemljišča, ureditev talne vode, splošnega izboljšanja pedoloških razmer, odnašanja (erozije) zemlje, gozdnega gospodarstva itd. Kakor slone povsod v svetu moderne regionalne ureditve prostora več ali manj na ureditvi vodnega odtoka ter je zato hidrografska enotnost nekega gospodarskega področja danes bolj

važna, kakor je bila kdaj koli v preteklosti, tako velja to tudi za Prekmurje. Z združitvijo ljutomerskega in soboškega okraja nastala regionalna skupnost bi takemu konceptu idealno ustrezala. Njene južne meje naj bi se pri tem naslonile v glavnem na razvodje med Muro in Dravo, kar bi pomenilo, da bi se odcepil večji del občin Kostanj, Ivanjkovci, Vinski vrhovi in Kog, ki zdaj spadajo k Ljutomeru.

Toda iz poročil o tozadevnih diskusijah, ki jih je prinesel mariborski »Večer« ter drugo naše časopisje, lahko razberemo, da se ne navdušujejo vsi za posebno pomursko okrajno skupnost. Veliko glasov iz Ljutomera je bilo za pridružitve mariborski skupnosti. Še bolj pa se mi zdi, da se je uveljavilo mnenje, naj bi se sedanja okraja Murska Sobota in Ljutomer združila z okrajem Ptuj v enotno okrajno skupnost. Rad bi podčrtal, da se mi taka združitve ne zdi samo geografsko slabo utemeljena, temveč je tudi dokaj neživljenjska ter hkrati nesodobna, ker je v nasprotju z načeli, ki nas morajo voditi pri kakršni koli rajonizaciji naše zemlje, če naj bo ta tudi gospodarsko utemeljena.

Glavni razlog, ki ga navajajo za združitve, bi bil v tem, da so vsi trije okraji pretežno kmetijski, da imajo podobno kmetijsko gospodarstvo in so zato enotno gospodarsko področje. S tem smo postavljeni pred vprašanje, kaj je sploh »gospodarsko področje«. Pri tem se moramo odločiti za eno izmed obeh načel, ki se ne samo pri nas, temveč povsod na svetu borita med seboj, kadar gre za opredelitev in razmejitve gospodarskih področij. V gospodarski geografiji ju prav dobro poznamo. To sta načeli tako imenovane *homogenosti področja* in pa *gravitacijske zaokroženosti področja*. Po prvem pomenijo gospodarske enote področja podobne produkcijske usmerjenosti. Posebno v deželah, kjer prevladuje še kmetijstvo, so to hkrati področja s podobnim pokrajinskim značajem in prirodnimi pogoji. Po drugem načelu pa so gospodarske enote področja, ki prometno in sploh gospodarsko gravitirajo k določenemu gospodarskemu centru, ki pa so lahko sama po sebi produkcijsko različna, kar ne samo da ne škodi, temveč celo koristi, ker so s tem bližje vlogi bolj razvitega, v sebi se izpolnjujočega, da neke mere samostojnega gospodarskega organizma. Povsod po svetu je v borbi med tema dvema načeloma prevladovalo mnenje, da je prvo načelo izrazito konservativno in da ustvarja za današnji čas daleč preenostransko zasnovo z gospo-

darsko rajonizacijo. Drži se predvsem tam, kjer gospodarsko vodijo kapitalistične, včasih kar na pol kolonialne tendence, ki skušajo ne samo podčrtati obstoječe razlike med agrarnimi in industrijsko urbanskimi področji, temveč jih skušajo na vsak način obdržati ali celo stopnjevati. Smiselno socialistično gospodarstvo se mora načelni delitvi na agrarna in industrijska področja že spočetka izogniti. Težnja za gospodarsko specializacijo posameznih področij, ki ustreza njihovim prirodnim in družbenim pogojem, ne sme iti tako daleč. Nasprotno, stremeti mora za tem, da se industrijsko in agrarno življenje povsod več ali manj prepletata in izpolnjujeta, da dobe tudi agrarna področja najnujnejšo in zanje primerno industrijo in da industrijska področja ne opuste čisto svoje lokalne prehrabene baze. Kjer pa še žive čisto agrarna področja poleg industrijskih, jih je treba med seboj povezati v smislu splošne gospodarske gravitacije in medsebojnega dopolnjevanja, ne pa jim med med seboj razmejiti.

Da se pri razmejevanju naših bodočih okrajnih skupnosti ne smemo držati načela gospodarske homogenosti, temveč da moramo postaviti v ospredje načelo gospodarske gravitacije, je jasno že po načelu, ki je bilo postavljeno za formiranje komun kot bodočih ekonomsko socialnih enot. Formirajo naj se okrog močnejšega jedra, bodisi industrijskega, bodisi bolj razvitega kmetijskega. Res bo pri okrajnih skupnostih ravno zaradi tega poudarek bolj na družbenopolitični kader ekonomski strani. To pa še ne pomeni, da bi smele te skupnosti biti slabše gospodarske utemeljene kakor komune same. Da bodo skupnosti imele tudi gospodarsko vlogo, je razvidno iz tega, da bodo šteje med svoje naloge tudi skrb za razvoj svojih bolj zaostalih komun, kar bo seveda precej težko, če bo taka skupnost sestavljena iz samih agrarnih, v bistvu vsaj relativno zaostalih komun. Ni dvoma, da moramo, kakor pri komunah, tudi pri njihovih skupnostih, če naj te res zažive, močno upoštevati gravitacijsko načelo.

S tega gledišča združitev ptujskega, ljutomerskega in soboškega okraja v eno skupnost nikakor ne pomeni idealne rešitve. To nam pokaže že sama vsebina diskusije o njej. Pokaže se, da obstajata v okviru te kmetijske gospodarske »enote«, kjer bodo kmetijske zadruge igrale odločilno vlogo, vendar dve področji (Slovenske gorice s Ptujskim poljem in pa Pomurje), ki se bosta morali s te strani nekako vsaka zase organizirati. Še bolj živo zrcali to gravitacijsko neenotnost te skupnosti sama diskusija o njenem centru: ali naj bo v Soboti, Ljutomeru ali Ptuj? Argumenti niso za nobenega od njih niti zdaleč prepričevalni, ker to ne morejo biti. Geografija in dosedanje življenje nista mogli niti Soboti niti Ljutomeru, pa tudi ne Ptujju dati gospodarske privlačnosti za vse to »agrarno« področje. Dvomim, če bi tudi kaj pomagalo, ako bi jo hoteli kateremu izmed njih umetno ustvariti, to tem manj, ker izven njih hitro raste vpliv gravitacijskega središča čisto drugačnega merila — Maribora. Zaradi njega slabi vpliv navedenih treh malih središč celo na njihovem najožjem gravita-

cijskem območju, kar velja še posebno za Ptuj, ki mu je najbližji.

Težnja za povezanostjo z Mariborom je seveda čisto naravna. Če namreč hočemo ustvariti čim obsežnejše skupnosti komun in če v konkretnem primeru želimo mimo ožjih gravitacijskih tendenc navezati slovensko Pomurje čez Mursko-dravsko razvodje v Slovenskih goricah na dravsko stran, pride za to v poštev samo gravitacijski center višje stopnje — Maribor. S tega vidika bi bila najboljša rešitev dvojni mariborski okraj: Maribor-severovzhod in Maribor-jugozahod. Maribor-severovzhod bi obsegal poleg Prekmurja še vse Slovenske gorice, ki spadajo k Mariboru. Gravitiral bi na prometna pota, seveda izboljšana, ki gredo iz Maribora naravnost v Ljutomer, Soboto in Radgono. Maribor-jugozahod pa bi obsegal vse ostalo, vključno današnji ptujski okraj. Gravitiral bi na Dravsko dolino in na Dravsko polje ter bil povezan z vso problematiko Drave. S tako ureditvijo bi prišlo do izraza dejstvo, da ima v podravski Sloveniji edino Maribor življenjsko moč za gravitacijski center višje vrste. Edino tja in ne na Ptuj bi se izplačalo graditi iz Pomurja zares moderna prometna pota.

Toda zdi se mi, da bi bil to za sedaj predolg korak naprej. Na poti od dosedanje administrativne razdelitve po občinah in okrajih do tako velikih skupnosti komun se bomo morali, dokler komune notranje ne očvrste, ustaviti na vmesnih fazah. Toliko časa pa ni razloga, da bi okraje združevali samo zato, da bodo skupnosti čim večje. Analiza problema Sobota-Ljutomer-Ptuj nam pokaže, da za sedaj vendarle bolj kaže tam obdržati dve skupnosti, pomursko in ptujsko. Vsako regionalno urejanje gospodarstva se bo moralo tako in tako usmerjati po obeh delih: kakšne regionalne probleme ima Pomurje, smo že naznačili, ptujski okraj ima svoje, ki so sicer podobni, a se nujno vežejo na drugo stran, proti Dravi. Razvodnica med Muro in Dravo tu nikakor ni samo papirnat zemljepisni pojem, temveč črta, ki jo je treba v urejanju prostora nujno upoštevati. Vtis imam, da bi pomurska skupnost brez tesnejše zveze s ptujsko stranjo imela še neko dobro stran. Z njo bodo učinki izginitve meje na Muri hitrejši in izrazitejši. Ali ne bi zveza Pomurja s Ptujem samo krepila tradicionalne zveze med mursko in dravsko stranjo Slovenskih goric ter slabila lokalne stike čez Muro, ki so bili tako dolgo umetno zatrti? Ali ne bi to vodilo k težnjam, da se Ljutomer tesno naveže na jug, Prekmurje pa ostane spet nekam osamljeno in si pridobi vlogo nekakšne »sekundarne« skupnosti, kar bi pomenilo zopet samo koncesijo zakoreninjene tradiciji meje na Muri?

.....

GEOGRAFSKI HORIZONT — novi zvezni geografski časopis izhaja štirikrat letno v Zagrebu. Naročajte ga pri Geografskem društvu v Hrvatske, Zagreb, Maruličev trg 19.

.....

Malaria v svetu

(NEKAJ GEOGRAFSKIH ASPEKTOV)

Oglejmo se priloženo kartico, ki nam kaže razširjenost malarije po svetu.¹ Primerjajmo sedaj to skico s karto letnih in mesečnih izoterm, s padavinsko karto sveta, s fizično karto in s karto gostote prebivalstva.

Prva ugotovitev je, da so področja malarije še vedno zelo obsežna in da je njih razširjenost precejšnja, zlasti ako upoštevamo vse tri endemične oblike bolezni; stalno, sezonsko in sporadično. Primerjava z ostalimi kartami pa nas brž opozori na odvisnost malarije od določenih prirodnogeografskih in družbenogeografskih pogojev.

Razširjenost malaričnih področij je brez dvoma odvisna od klimatskih razmer, v prvi vrsti od toplotnih. To odvisnost moremo ugotoviti na prvi pogled. Težišče malarije je v tropskem pasu, v zmernem pasu je te bolezni znatno manj, tu so malarična področja manj obsežna, bolezenske oblike pa bolj mile, v glavnem je tu t. im. sezonska malarija, v hladnem pasu malarije praktično ni.

a) Na splošno moremo reči, da razsaja malarija v vročih, ekvatorialnih in tropskih krajih, kjer se

temperatura ne zniža pod 16° C. V teh področjih občuti večina prebivalstva posledice malarije v tej ali oni obliki, bolezen je tu nekako latentna in daje vtis, kakor da so domačini vsaj delno varni pred okužbo, oziroma, da so nekako imuni.

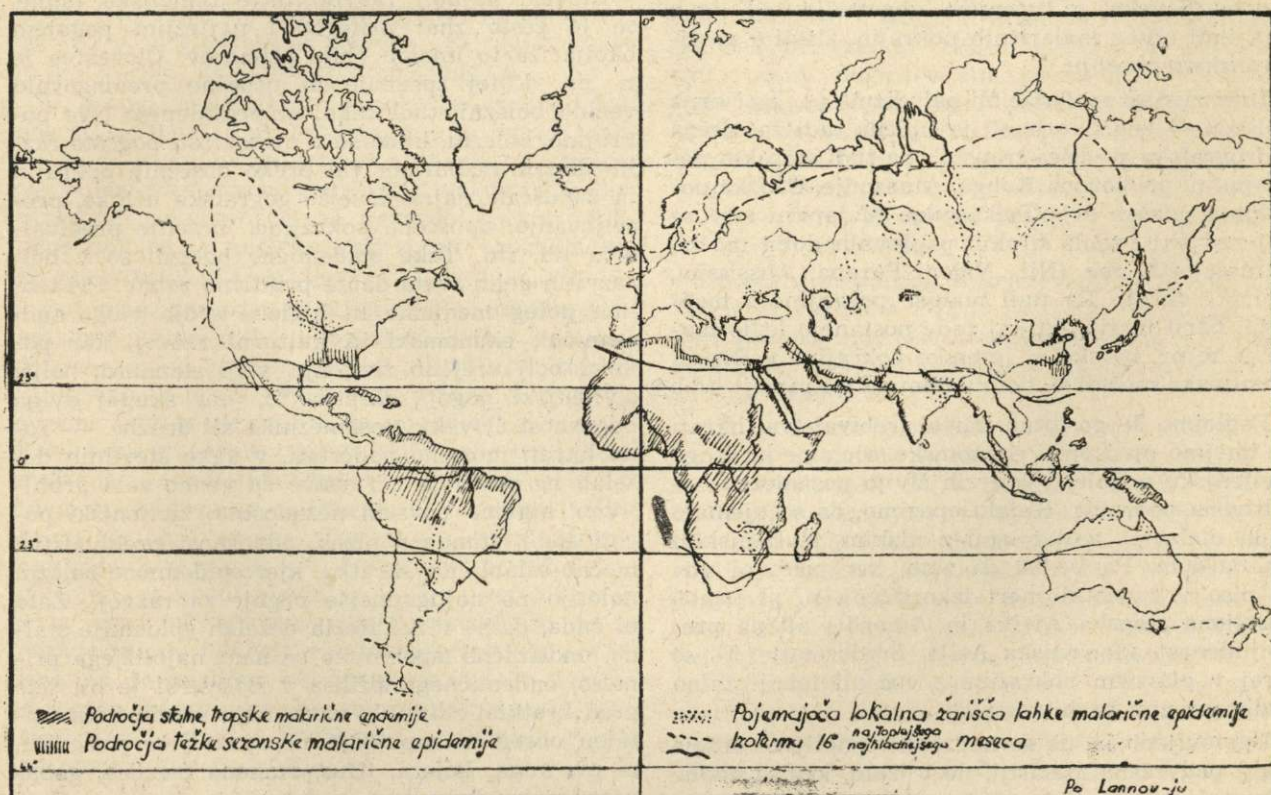
b) V zmernem (ali v zmernotoplem pasu, zlasti v toplejših podnebnih tega pasu, n. pr. v sredozemskem in monsunskem podnebnju, razsaja malarija le v določeni letni dobi, povzroči pa lahko endemijo najtežje oblike.

c) V višjih geografskih širinah je malarija bolj redek pojav, vendar sega še v pokrajine, v katerih doseže povprečna mesečna temperatura najtoplejšega meseca 16° C. Žarišča so tu seveda manjša in posamična, učinki pa bolj mili.

Letna izoterma 16° omejuje na severni in južni poluti področja, kjer malarija razsaja stalno preko vsega leta. Izoterma 16°, ki jo še doseže najtoplejši mesec, pa omejuje malarična področja ostalih dveh oblik.

Toda če pogledamo bolj natančno na karto, ki nam prikazuje razširjenost malarije, opazimo, da so tudi v tropskem pasu, ki smo ga označili za izrazito malaričnega, pokrajine, kjer ni te bolezni. To je znak, da temperaturne prilike same še niso za-

¹ Po Le Lannou, Le role géographique de la malaria, Annales de géographie XLV, 1946.

Razširjenost malarije v svetu

dosten razlog za razvoj te bolezni. Saj n. pr. pušča, ki so izrazito vroča področja, malarije ne poznajo. Primerjajmo obsežnost malaričnih področij v tropskem pasu še s padavinsko karto! Takoj bomo ugotovili, da so ravno najbolj namočene tropske pokrajine hkrati tudi najbolj obsežnejši malarični predeli. Vendar to še ne pomeni, da so pokrajine z maksimalno množino padavin hkrati tudi malarična področja. V bistvu namreč ne vpliva na malarično endemijo zgolj množina padavin, temveč sovpadanje, zveza med vročimi in vlažnimi pokrajinami. To ustvarja zastajanje sparjene vode, kar nudi najboljše ekološke pogoje anofelesu — komarju, ki prvenstveno prenaša to bolezen in seveda tudi mikrobom (hematozoerom), ki povzročajo malarijo.

Poleg same množine odloča tudi razporejenost padavin preko leta na obliko in značaj malarije. V pokrajinah, kjer je vse leto dosti padavin, je tudi malarija intenzivnejša in vse leto aktivna; v pokrajinah pa, kjer je poleg deževne še suha doba, n. pr. sredozemske in monsunske pokrajine, je omejena le na prvo dobo. Tu imamo opravka s tzv. sezonsko malarično endemijo.

Sedaj pa primerjajmo razširjenost malarije še s fizično karto. Tudi tu naletimo na določeno odvisnost malaričnih pokrajin od reliefa in vodovja. Najbolj malarične so namreč nizke, obrežne pokrajine, bodisi morske ali jezerske, pokrajine aluvialnih nižin, n. pr. marši, mangrove obale, delte in sploh nizek, vlažen svet (Ganges, Mississipi, Kitajske reke, Madagaskar in sosednja afriška obala, obrobje Mehikanskega zaliva, Amazonje itd.). Marsikje se je seveda obseg vlažnega sveta spremenil s posegom človeka, s krčenjem vegetacije ipd. in s tem tudi obseg malaričnih pokrajin, zlasti v mediteranskem obrobju.

Intenzivnost malarije ali paludizma (= močvirna bolezen — značilno ime!) je tipična tudi za močna hidrografska središča tropskih pa tudi stepskih pokrajin, n. pr. kotlina Konga, Amazonje, Čadska pokrajina, vlažen svet Prikaspija. Malarični svet se kaj rad širi vzdolž širokih poplavnih dolin močno naraščajočih rek (Nil, Niger, Parana, Mississipi, sibirske reke!). Pa tudi manjše pokrajine z močvirji, barji in ribniki kaj rade postanejo leglo malarije n. pr. barske in jezerske pokrajine v Evropi (Pontinska močvirja, dolina Somme v Franciji itd.).

Poglejmo še gostotno karto prebivalstva, hkrati pa imejmo pred očmi ekonomske, socialne in druge življenjske pogoje, v katerih živijo posamezna naselitelvena področja. Kmalu opazimo, da se ujema legla malarije z deželami z nizkim življenjskim standardom. Pa bodisi da zato, ker prirodni viri še niso v zadostni meri izkoriščeni, n. pr. slabo naseljena tropska Afrika in Amerika ali pa preoblastenost, Monsunska Azija, Sredozemlje. To so torej v glavnem pokrajine z več ali manj stalno podhranjenim prebivalstvom.

Ugotovljeno je, da so napredne kmetijske dežele manj podvržene malariji, ne le zato, ker so vodne razmere bolj urejene, reke regulirane, močvirja izsušena, temveč tudi zato, ker je fiziološka odpornost prebivalstva zaradi višjega življenjskega

standarda večja. To pomeni, da je ravno oslabljeno prebivalstvo v pokrajinah z nizkim življenjskim standardom najmanj odporno in zapleta malariji v tolikšnem obsegu, da štejejo malarijo med najbolj obsežnejše epidemije. Te medsebojne odvisnosti, katerih zveze so bodisi očitne na prvi pogled, bodisi da jih odkrijemo šele s podrobim proučevanjem, nam pripomorejo k razumevanju razširjenosti, intenzivnosti in oblik malarije kot geografskem pojavu. Odkrivanje medsebojne zapletenosti teh odnosov in njih procesov pa je predmet geografskega proučevanja.

Geografsko stran tega pojava moremo osvetliti ob različnih prilikah, bodisi pri obravnavanju klimatskih področij zlasti tropskega pasu, bodisi pri geografiji prebivalstva, njegove umrljivosti, kratke življenjske dobe in majhne delovne sposobnosti v teh področjih, bodisi pri geografskem pregledu sveta. Ta pojav se namreč naslanja na številne pripombe, splošne in regionalne, ki si jih moremo pridobiti že prej.

Ta pojav nam more osvetliti nekaj značilnih osnovno-geografskih vprašanj. Predvsem nas opozarja a) na odnose med naravo in človekom, b) na zamotanost na videz preprostega biološkega pojava, c) na ozko zvezo med zgodovinskim in historičnim aspektom tega vprašanja, d) na težko borbo proti malariji in na težave civilizacije, ki ni dovolj prilagojena posebnim pogojem okolja, e) na vlogo, ki jo morejo imeti mednarodne organizacije (svetovna zdravstvena organizacija, FAO, UNESCO ter ostale organizacije OZN) pri geografsko tako razširjenem pojavu, kot je malarija.

Človek, najbolj razvito bitje zemeljske faune, se je često znal prilagoditi najtežjim pogojem okolja; za to imamo obilo primerov. Človeštvo je n. pr. doslej spoznalo in uspešno premagovalo večino bolezni, tudi take, ki prizadenejo cele pokrajine, bolezni, ki so se v preteklosti pogosto razlile kakor razburkan val preko obsežnih pokrajin in zapuščale najrazličnejše geografske učinke, preseljevanja, opuščene pokrajine, mešanje prebivalstva itd. Take epidemične bolezni so v bolj razvitih delih sveta danes prikritno zatrite. Pri tem ima poleg medicine in higiene svojo vlogo tudi tehnični, ekonomski in kulturni razvoj, kar pomeni bolj urejeno življenje, višji standard, boljši življenjski pogoji, skratka to, kar skupaj dviga odpornost človeka, posameznika ali družbe. — Toda hkrati moramo poudariti, v kako številnih deželah na svetu je zdravstvo še vedno zelo primitivno, higiena povsem nezadostna, življenjski pogoji slabi, standard nizek, odpornost prebivalstva močno oslABLJENA, skratka, kjer epidemične bolezni naletijo na najugodnejše pogoje za razvoj. Zato ni čuda, da so v nekaterih deželah epidemije stalne, endemične (spomnimo se nam najbližjega primera, endemičnega sifilisa v Bosni, ki je bil šele pred kratkim zatrt), ki zavzemajo včasih katastrofalen obseg in zapuščajo nepopravljive posledice, n. pr. kuga, kolera, tifus, rumena mrzlica, gobavost, spalna bolezen.

Z živo napisanim sestavkom bi utegnili poživiti predstave in z nekaj statističnimi podatki dati

vnanje slike epidemij oziroma endemij, njih obseg, njih pustošenje, nevarnosti, psihične reakcije prebivalstva itd.

Proučevanje teh endemij spada brez dvoma v območje geografije. To so pojavi s svojim področjem, z navezanostjo na določene prirodne pogoje z velikimi demografskimi učinki (pogosto zdesetakajo prebivalstvo), često povzročijo množične selitve, slabijo organizem prebivalstva in tako stopnjujejo dovzetnost za druge, zlasti tzv. socialne bolezni, zmanjšujejo delovno sposobnost in proizvodnost in tako zapuščajo močne gospodarske učinke. Vse to so geografski pojavi in učinki, ki se sprožijo ob takih prilikah. Te najvidnejše posledice spremlja še vrsta drugih, katerih zvezo je težje določiti. S tem prepletanjem pojavov pa stopamo tudi vedno bolj v srž geografskega proučevanja.

Velika legendarna dela, ki so terjala ogromno življenje, niso zahtevala toliko človeških izgub, kot je malarična endemičnost. Titanska dela kot so n. pr. Sueški prekop, Panamski prekop, železniška zveza Kongo—Ocean itd. niso bila namreč možna prej, preden niso bile obvladane paludinske endemične nevarnosti. S tega vidika bi mogli reči, da medicinska znanost ni storila nič manj kot inženirji za uresničitev teh ogromnih del.

Kako se prav za prav kaže ta bolezen? Malaria je vročična bolezen, ki se periodično javlja v krajših ali daljših presledkih, močnejše ali slabše, odvisno pač od geografske lege in odpornosti prebivalstva. Najpreprostejši način prenašanja malarije je ta: mikrobi, ki povzročajo bolezen žive v krvi malaričnih ljudi (od tod tudi ime — hematozoeri). Ko komar anofeles piči takega človeka, se pri tem okuži in v njem se razvijejo hematozoeri. Nato piči zdravega človeka, ga okuži, in to je nov bolnik, ki lahko prenaša malarijo.

V osnovi malarije so torej trije prevladujoči pogoji, a) ugodni ekološki pogoji za razvoj anofelesa, b) pogoji za razvoj hematozoerov, c) splošno oslabiljeno zdravstveno stanje prebivalstva. Če eden izmed teh pogojev izostane, je razvoj bolezni praktično omejen. V začetku smo n. pr. spoznali, kje se vsi trije pogoji stikajo.

Boj zoper malarijo bi bil teoretično možen proti vsakemu izmed naštetih pogojev. Takoj pa lahko črtamo težnjo za spremembo klimatskih razmer v malaričnih krajih, kajti prav gotovo ne moremo spremeniti temperaturnih in padavinskih razmer. Prav tako je problematično uničevanje prenašalca malarije — anofelesa. Apriori se zdi stvar izvedljiva, poizkusi pa so se izkazali za nerealne. Ličinke so skušali uničiti s soljenjem voda oziroma z dodajanjem raznih kemičnih snovi, s polivanjem petroleja po vodni gladini ipd. Ti napori so terjali sicer ogromno sredstev, toda pokazali so se za nezadostne, to tembolj, ker obstaja več vrst anofelesa, ki se različno prilagaja okolju. In končno se vsa ta sredstva ne dajo uporabljati povsod, tako ne v vodah z ribjim bogastvom, na riževih poljih, na namakalnih področjih itd.

² V povojnem času so odkrili vrsto učinkovitih zdravil proti malariji, posebno se odlikuje atebtrin.

Bolj uspešno je izsuševanje malaričnih področij. Ta način so doslej s pridom uporabljali, ker daje v razmeroma kratkem času dobre uspehe. Zlasti velja to za močvirna področja zmernega pasu, kjer so malarična področja manjša in posamična. Vendar tudi to ne zajema jedra problema, ker so to že periferna področja malarije, kjer se javlja ta le še sezonsko. Izsuševanja so bistveno omejila malarična področja v Evropi, zlasti v Sredozemlju (Italija, Francija, Španija). Dokončno pa so bila uničena z novimi kemičnimi sredstvi v povojni dobi, tako tudi pri nas v Makedoniji in Črni gori.

Vse drugače pa je z izsuševanjem v tropskih in monsunskih krajih. Ne le zaradi obilnejših padavin in zato težjega urejevanja vodnih razmer, temveč enostavno zato, ker pomeni v teh krajih voda vir življenja. Saj so v vročih krajih ravno vlažna tla, poplavne doline rek, delte itd. pogoj za življenje. V vročih pokrajinah gre celotni proces ravno v nasprotni smeri, to je čim več površin navlažiti in namočiti, ne pa izsušiti. — Tudi oaze so n. pr. taki vlažni kraji, toda brez vode bi se spremenili v puščavo. Marsikje je edina pot za pridobitev novih življenjskih pogojev ravno razširjanje poplavnih površin, spomnimo se le Egipta in Indokine, čeprav pomeni to hkrati tudi veliko nevarnost za razširjanje malarije. Drugje so spet ribniki, ki pomenijo dragocen vir preživljanja prebivalstva (Tonle Sap, Dombes), ako bi jih iz zdravstvenih razlogov izsušili, bi povsem spremenili način prehrane v teh pokrajinah. Namakanje je dobrina in nujnost, zato imamo povsod obilo takih primerov. Spomnimo se le španskih huert; enako je z gradnjo prekopov za vodni promet. V tropskih krajih ustvarjajo zemeljska dela pri gradnji cest in železnic, pri izkoriščanju rudnih bogastev itd. spremembe v odtoku vode, kar ima pogosto za posledico močvirna tla, ki se hitro okužijo. Prodiranje civilizacije ima v tem pogledu tudi svojo senčno stran. Pogosto povzročajo taki, premalo pretehtani posegi človeka v naravo prej neugodne posledice kot koristi, ki bi naj jih prinašali.

Dosedanji napori za preprečevanje in omejevanje malarije, vključno z zdravili² zoper to bolezen, so dali pogosto posrečene rezultate, često pa imajo zaradi nepredvidenih procesov, ki jih sprožijo, tudi porazne posledice.

Ali ne bi morda kazalo zoperstaviti se malariji na drug način, ki je morda daljši, obsežnejši pa zato zaneslivejši? Da bi namreč zboljšali splošne življenjske pogoje prebivalstva v malaričnih krajih in s tem povečali njegovo odpornost. Seveda, zboljšati splošne življenjske pogoje v takih pokrajinah, pomeni izredne in zelo kompleksne napore. To ne pomeni samo dvig zdravstva, higiene temveč tudi dvig kulturne ravni prebivalstva, gospodarstva in socialnih razmer. To terjata spričo obsežnosti in težkih posledic tega pojava mednarodno sodelovanje in pomoč bolj razvitih dežel. To zahteva sistematično delo ne le v eni teh dežel, temveč v vseh. Toda za to so potrebni drugačni pogoji. Za to je potreben gospodarski napredek, ki temelji na miru, političnem in socialnem. Za

to je potrebna tudi taka zemljiška razdelitev malaričnih področij, ki dopušča najbolj smotrno urejanje in vzdrževanje takih področij. Torej je tudi zemljiška oz. posestna razdelitev v določeni zvezi z reševanjem tega problema.

Zgodovina nam razlaga pojemanje ali celo propad posameznih držav antičnega sveta, zlasti okrog Sredozemlja s tem, da pripisuje to posledicam puščanja in razsajanja malarije. V resnici so to posledice, ne pa vzroki. Izvor leži namreč v osvajaških vojnah, socialnih bojih, suženjskih vstajah. Vse to in še marsikaj je bistveno pripomoglo k zanemarjanju že izsušenih oz. namakalnih področij ali k ponovnemu širjenju močvirnih tal in s tem seveda tudi k širjenju malarije, kar se je zopet poznalo na vojaški in gospodarski moči države. Isto velja za upadanje žitnih površin oz. obdelane zemlje sploh; odtegotvanje delovne sile za vojaške in druge osvajaalne namene je povzročilo zanemarjanje zemlje in s tem pospešilo degradacijo in erozijo prsti. Mir in napredek sta torej najboljše zdravilo za borbo proti malariji. Med drugo svetovno vojno je na Tihem oceanu pomrlo največ Američanov za malarijo, ne pa neposredno v boju.

Na koncu je vredno omeniti še en pojav, ki so ga opazili v zadnjem času. Na kmetijah paludičnih pokrajin, kjer so gojili živino v večjem obsegu,

so opazili, te da je bolezeni znatno manj. Ugotovili so, da živina pritegne komarje in tako ščiti človeka. Intenzivno poljedelstvo in živinoreja more torej v precejšnji meri prispevati k reševanju tega vprašanja.

S prirodnogeografskimi, zlasti pa s klimatskimi pogoji si moremo torej razložiti razširjenost in intenzivnost malarije. Poleg tega pa obstojajo družbeni, zgodovinski in gospodarski činitelji, ki vplivajo na razširjenost in intenzivnost malarije, to je razširjajo ali omejujejo pogubne posledice. Če so prvi, prirodni činitelji manj spremenljivi, morajo pa drugi, družbeni, postati odločilnejši v borbi proti malariji. Naloga torej ne gre samo zdravnikom in higienikom, temveč je to vprašanje gospodarskega oz. splošnega napredka teh dežel.

Torej: klimatskih prilik zaenkrat ne moremo spreminjati, ekonomske akcije so več ali manj omejene. Brez dvoma nikoli ne bo mogoče docela zatreti malaričnih žarišč v vročih in vlažnih predelih, vendar pa moremo v izdatni meri omejiti njih učinke, obvarovati večino prebivalstva v teh pokrajinah in zmanjšati fiziološke posledice tega biča. (Kratko rečeno: rešitev problema malarije je nekako v sredi, v ravnovesju med naravo in organiziranim prizadevanjem družbe.

Milan Šifrer:

PLEISTOCEN V ALPAH

Proučevanja v Alpah so bila najvažnejša za osvetlitev pleistocena. Tu niso bili ugotovljeni samo sledovi poledenitve, marveč so bili napravljene tudi prvi koraki k spoznanju, da ni bila samo ena, ampak več ledenih dob. A. Penck in E. Brückner sta prašla do zaključka, da so bile v Alpah štiri poledenitve, ki sta jim dala tudi imena gūnz, mindel, ris, wūrm (po majhnih rekah na severni strani Alp). Čeprav so nova proučevanja popravila in s kritičnimi pripombami dopolnila to shemo, se uporabljajo ti termini za poledenitve kot neka osnova, ki se izpopolnjuje.

Ti rezultati niso bili doseženi samo z raziskovanjem morenskega gradiva in njegovega odnosa do interglacialnih odkladnin, marveč tudi s študijem fluvio-glacialnega proda, ki se veže z morenami. Vzporedno so jemali v obzir kriterije, kot razreznost površine fluvio-glacialnega proda, preperelost in debelino prepereline, ki loči prodne plasti med sabo. Po A. Pencku odgovarja vsaki poledenitvi akumulacija proda v nezaledenem področju. V svojih zaključkih je šel tako daleč, da na osnovi proučevanja sprijetosti, preperelosti in petrografske sestave prodnikov, ki se vežejo z moreno, določa starost prodnim nasipom s podobnimi lastnostmi v drugih dolinah, koder take zveze z moreno ne najde.

Gūnških morenskih nasipo okrog Alp ni bilo mogoče ugotoviti, če ne upoštevamo še nekontroliranih podatkov L. Weinbergerja v dolini Salzach.

Čeprav so Penckove ugotovitve pri Obergūnzburgu, kjer je našel konglomerat, ki se prepleta z domnevno gūnško moreno še nezadostno utrjene, ni danes nobenega dokaza, da je obstajala gūnška poledenitev.

Kot sledovi starejših poledenitev so se ohranili samo fragmentno tudi sledovi medledenih dob. Posebno jih dokazujejo številni škrljavni premogi v Švici, kot n. pr. pri krajih Uznach in Dürten ob Zūriškem jezeru, Grossweilski premogi pri kraju Kochel na Zg. Bavarskem in številni sledovi iz jezera na južnem vznožju Alp. Vse te najdbe so našli med morenami ali pa med gradivom glacialnih dob.

Številne proučitve so skušale izpopolniti shemo A. Pencka. B. Eberl je dokazal še eno, donavsko poledenitev. K tej poledenitvi je uvrstil najvišje ležeče konglomerate, ki kažejo še znake fluvio-glacialnega nasipanja, čeprav ni našel nikjer zveze z moreno. Na dveh mestih je našel pod gūnškimi konglomerati morene, ki jih uvršča k donavski poledenitvi. O sledovih predgūnške poledenitve javljajo tudi iz drugih delov sveta.

Največ sledov je pustila zadnja ledena doba. Kljub tako številnim sledovom je ostalo še veliko nerešenih vprašanj, ki o njih glaciologi živahno diskutirajo.

Morenske nasipe največjega ledostaja wūrske poledenitve razvršča B. Eberl 1930 v tri samostojne

stadije¹: (würm I, würm II, würm III), ki jih ločijo med seboj trije interstadiali. Troll je bil mnenja, da so to enostavno nasipi treh faz² v času umikanja. B. Eberl pa, kot sem že napisal, je mnenja, da gre za tri kratke ponovne sunke ledenikov po manjšem ali večjem nazadovanju. Po njegovem mnenju je najdlje prodril led würma II in sicer preko nasipov würma I. V würmu III pa so se odložili nasipi med würm I in würm II. To postavko je posebno podprl glaciolog J. Knauer pri proučevanju umikov ledenika v dolini Isar. Shema B. Eberla je dolgo časa veljala za sigurno in za osnovo mnogim raziskavam.

Prve kritike so bile proti würmu III. J. Schaefer, ki je leta 1940 prvi nastopil proti, je pri proučevanju v dolini Ill dokazal, da z interstadialom ločen würm III, z lastno akumulacijo proda ne obstoja in je prišel k leditvi na dva würma, med katerima bi bil interstadial. Slične zaključke so pokazala tudi proučevanja pri Ammerskem jezeru. To kar je imel B. Eberl za würm III, bi bila samo faza pri umiku iz nasipa würm II, brez samostojnega napredka. Često je težko določiti še edini preostali interstadial, kajti pogosto je würm II prekoračil würm I in se je zato prod würma I slabo ohranil. Vendar se je Schaeferju posrečilo najti severno od Menningena teraso, pokrito s puhlico, ki bi odgovarjala würmu I. Z erozijsko diferenco je ločena od mlajše terase. Te ugotovitve je še prepričevalneje utrdil P. Beck, ki je pri Kanderskem prodoru ob Thunerskem jezeru v Glütschtalu, našel würmski moreni, ločeni s plastjo proda. Mestoma je našel med prodom tudi vložke premoga. P. Beck govori o tako imenovanem »Spieze-škem sunku« (Spiezer-Schwankung) v würmu, pri katerem bi se ledenik Aare umaknil po dolni navzgor v Thunersko jezero.

Morenskim nasipom nadaljnjih umikalnih stadijev je sledil A. Penck vse do recentnih ledenikov. Po shemi je drug od drugega oddaljen za 300 m višinske razlike. Imenoval jih je bühlski, gschnitzki in daunski stadij (po krajih na Tirolskem). Pred bühlskega je dal še aachenski umik s samostojnim sunkom naprej, ki ga je pa pozneje opustil.

Ponovna proučevanja so pokazala, da vseh nasipov, ki so jih imeli prvotno za bühlske, po njihovi legi in višini snežne meje ni mogoče uvrstiti v isto dobo. S tem je postal bühlski stadij problematičen. Uvedla se je cela vrsta imen za nadaljnje umike. Naj samo omenim: Neo-Würmien pri Francozih, Ammerseeephase po C. Trollu, die Walchsee — und Krün-Phase po F. Levyju. Po Melikovem predlogu se je pri nas iz istih vidikov udomačil za bühlski stadij termin bohinjski stadij. Umiki ledenikov so bili zelo različni, prišlo je do hitrega razpada ledu, kot meni C. Troll. Tako da je sploh nastalo vprašanje, če se splača obdržati termin bühlski stadij.

¹ Pod stadijem razumemo umik in ponovno napredovanje ledenikov na neko določeno mesto, kjer se dlje časa zadržujejo in odložijo nasipe.

² Faza je zastoj ledenikov ob splošnem nazadovanju in je brez ponovnega sunka naprej.

Pri enaki snežni depresiji kot v bühlskem stadiju, toda mnogo pozneje in ob drugih pogojih so nastale končne morene schlernskega stadija, ki so produkt poznoglacialnega napredovanja ledenikov. Do tega zaključka je prvi prišel O. Ampferer, ki so ga potrdili številni proučevalci v drugih delih Alp. Ampferer govori o nekem »Schlusseiszeit ali Schlussvereisug« in s tem o zadnji razširjeni poledenitvi.

Nekako istočasno je tudi Klebelsberg na Tirolskem našel schlernske morene. Po dolgih diskusijah sta prišla O. Ampferer in Klebelsberg do zaključka, da je prišlo po zadnji ledeni dobi do ponovne velike ohladitve, ki je bila relativno kratka. Majhni stranski ledeniki so hitro reagirali in odložili v dolinah morenske nasipe, dočim glavni ledeniki v dolinah še niso narasli in se zato ni izoblikovala mreža ledenikov. Kljub temu moramo govoriti samo o stadiju. Gschnitzki in daunski stadij pa sta samo fazi. Ta stadij pa vzporejajo z dobo tundre (Jungrer Tundra) in Saup-auselkä v severni Evropi. Toda napak bi bilo uvrščati to dobo v würm III po Milankovičevi krivulji, kajti schlernski stadij nima z dolžino ledenikov in dobo trajanja nobene zveze, prav tako pa je schlernski stadij mnogo mlajši od izračunanega würma III po Milansovičevi krivulji. Znatno manj kot o würmski ledeni dobi vemo o riških ledenikih. Morenski nasipi so že močno izprani in prehajajo v široke terase, ki jih pokrivajo plasti puhlice. B. Eberl ugotavlja nekako dva stadija v dobi riške poledenitve (R I., R II.). Dvodelnost visoke terase je poznana že iz F. Mühlbergovih študij v Svici. Do sličnih zaključkov je prišel tudi J. Knauer in tudi P. Beck. Novejša proučevanja, ki sta jih vršila H. Graul in F. Weidenbach pa so pokazala, da je bila riška poledenitev še bolj komplicirana kot würm. B. Eberl in W. Soergel sta prišla do nekih znakov, da je obstajal še ris III. Tirditve, da je ris III starejši würm I, niso držale. H. Graul je na kvartani konferenci v Münchenu 1950 čisto odločno govoril o starejšem, srednjem in mlajšem risu. Vendar je pustil vprašanje še odprto, v kolikor ne bo enega teh risov smatrati za samostojno poledenitev, me katerima bi bil eden ali celo dva para interglaciala. Obe starejši riški stopnji je mogoče doslej dokazati samo po stratigrafiji prodov. Danes pa se je v literaturi zelo udomačil izraz riški-kompleks.

Günz in mindel sta ločena od riškega kompleksa z mogočnim horizontom prepereline, velikega riško-mindelskega interglaciala in se kažeta v krovnemrodu, ki ga deli B. Eberl celo na tri poledenitve. Kot sem že poudaril, postaja predgünška poledenitev čedalje bolj aktualna. Domnevajo, da je bilo poledenitev še več.

Nekateri avtorjo poudarjajo, da so znamenja, da je prav do günške ledene dobe preteklo polovico kvartarja. I. Schaefer je na Internacionalnem kvartarnem kongresu v Rimu in Pisi 1953 za najstarejše znake poledenitev uvedel ime »Biber-eiszeit« kot ime za delovno hipotezo v pomenu A. Pencka.

Vse kaže, da je še prezgodaj govoriti o številu poledenitev. A. Penck je poznal samo štiri poled-

nitve. B. Eberl navaja pri proučevanju plošče med rekama Ill in Lech 12 do 14 samostojnih sunkov ledenikov.

Carl Rathjens je podal zelo zanimivo delitev pleistocena: Najstarejši preistocen s predgünskimi, morda celo v zgornji pliocen segajočimi poledenitvami, stari pleistocen z günško in mindelsko poledenitvijo, srednji pleistocen z velikim interglacialom mindel-riss in riškim kompleksom in končno mlajši pleistocen z zadnjim interglacialom in würmsko poledenitvijo.

Učinki hladnih dob se niso ohranili samo v poledenelih področjih, ampak tudi izven njih. Sledovi so tako posebni, da jih je lahko ločiti od sledov iz medledenih dob. Za vse te sledove se je udomačil naziv periglacialen.

Največ periglacialnih sledov je produkt močnega mehničnega razpadanja kamenin. Grušč, ki je ob tem nastajal, se ni samo valil, ampak je tudi polzel po pobočjih. Posebno splošen je bil ta pojav v toplih delih leta, ko je prišlo do površinskega odtajanja zamrznjenih tal. Zaradi menjave zmrzovanja in odtajanja tal je prišlo do zelo živahnega prekladanja klasti, kar je dovedlo do odnašanja gradiva tudi na čisto rahlo nagnjenih tleh. Po ugotovitvah C. Trolla in J. Büdla se je vršilo to gibanje že na strmini od 3—27°.

Od navadnega grušča je mogoče ločiti to gradivo po izredno številni robotosti posameznih kosov grušča in močni primesi glinenih delcev, kar je ugotovil že Weinberger. Na položenost grušča v smeri polzenja tal pa je opozoril že K. Richter. H. Poser in Hovermann sta to s številnimi meritvami podkrepila.

Močno mehnično razpadanje kamenin je napravilo velike spremembe tudi na kraških tleh. Po Melikovih ugotovitvah je to gradivo zajezilo vodam na kraških poljih odtok ter povzročilo ojezivitve. Številni periglacialni sledovi so se ohranili tudi v jamah in so v zvezi s proučevanjem predzgodovinskih bivaljšč človeka že na mnogih mestih raziskani. Posebno uspešno se bavi s temi raziskovanji pri nas S. Brodar. V številnih jamah se mu je posrečilo dokazati menjavanje toplih in hladnih dob.

Na severni strani Alp posebno intenzivno raziskujejo puhlice. Njih pleistocensko starost je utrdil W. Sörgel.

Normalni prerez puhlice se začneja s periglacialno »tekočo prstjo«. Nespremenjena puhlica navzgor je iz hladnih dob, redkeje tudi iz pozno-glacialnih. Nad plastjo puhlice je glinena plast, ki je nastala v sledeči topli dobi. Na tej osnovi je mogoče ločiti plasti različnih glacialnih dob, ki leže stratigrafsko druga nad drugo. Navadno pišejo o starejši (riški) in mlajši puhlici (würm). W. Sörgel in drugi so odkrili še starejše, ki so pa bolj problematične. Würmske puhlice dele v dva horizonta, ki naj bi nastala v würmu I in II, med katerima so sledovi würmskega interstadiala. Nekateri avtorji so mnenja, da so nastale v würmski ledeni dobi tri plasti puhlice, ki jih ločijo plasti ilovice dveh interstadialov.

Kot proučevanja v Alpah so tudi proučevanja na nezaledenem področju pokazala, da je bilo v pleistocenu več ledenih dob. Podrobnejšo sliko pleistocenskega razvoja pa bodo dala šele nova proučevanja.

Književnost

- A. Penck und E. Brückner, Die Alpen im Eiszeitalter, 3 Bd., Leipzig 1901—1909.
- C. Troll, Der jungdiluviale Inn-Chiemseegletscher. Forschungen zur dt. Landes- u. Volkskunde, 23, Stuttgart 1924.
- C. Troll, Die jungglazialen Schrotterfluren im Umkreis der Alpen. Forschungen zur dt. Landes- u. Volkskunde, 24, Stuttgart 1926.
- B. Eberl, Die Eiszeitenfolge im nördlichen Alpenvorlande. Augsburg 1930.
- J. Knauer, Erläuterungen zu Blatt München-West der Geognost. Karte von Bayern, Teilblatt Landsberg, 1929, Teilblatt München - Starnberg, 1931.
- J. Knauer, Die Ablagerungen der älteren Würmeiszeit (Vorrückungsphase) im süddeutschen und norddeutschen Vereisungsgebiet. Abhandl. Geol. Landesuntersuchung am Bayr. Oberbergamt, 33, München 1935.
- P. Beck, Über den eiszeitlichen Äregletscher und die Quartargeologie. Verhandl. Schweiz. Naturforsch. Gesellschaft. Bern 1932.
- P. Beck, Über das schweizerische und europäische Pliozän und Pleistozän. Eclog. Geol. Helvet., 26, 1933.
- I. Schäfer, Die Würmeszeit im Alpenvorland zwischen Riss und Günz, Augsburg 1940.
- I. Schäfer, Die danau eiszeitlichen Ablagerungen an Lech und Wertach. Geologica Bavarica, 19, München 1935.
- H. Graul, Zur Gliederung der mittelpleistozänen Ablagerungen in Oberschwaben. Eiszeitalter und Gegenwart, 2, 1952.
- H. Graul, Zur Gliederung des Altdiluviums zwischen Wertach-Lech und Flossich-Mindel. Naturforsch. Gesellsch. Augsburg, 2, 1949.
- H. Graul und I. Schäfer, Zur Gliederung der Würmeiszeit im Illergebiet. Geologica Bavarica, 18, München 1953.
- L. Weinberger, Gliederung der Altmoränen des Salzach-Gletschers östlich der Salzach. Zeitschrift für Gletscherk. u. Glacialgeol., 1/2, 1950.
- C. Rathjens, Über die Zweiteilung der Würmeiszeit im nördlichen Alpenvorlande. Petermanns Geogr. Mitteilungen, 95, 1951.
- C. Rathjens, Über Klima und Formenschatz der Späteiszeit. Geologica Bavarica, 19, München 1953.
- C. Troll, Die Formen der Solifluktion und die periglaziale Bodenabtragung. Erdkunde, 1, 1947.

- J. Büdel, Die morphologischen Wirkungen des Eiszeitklimas im gletscherfreien Gebiet. Geol. Rundschau, 1944 (Klimaheft I).
- J. Büdel, Die »periglazial«-morphologischen Wirkungen des Eiszeitklimas auf der ganzen Erde. Erdkunde, 7, 1953.
- L. Weinberger, Über glacifluviatile Schrotterei Mauerkirchen und deren Löss. Geologica Bavaria, 19, 1953.
- K. Richter, Die stratigraphische Bewertung periglazialer Umlagerungen. Eiszeitalter u. Gegenwart, 1, 1951.

- H. Poser und Hövermann, J., Untersuchungen zur pleistozänen Harzvergletscherung. Abh. Braunschweig, Wiss. Ges., 3, 1951.
- A. Melik, Kraška polja Slovenije v pleistocenu, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Ljubljana 1955.
- S. Brodar, Prispevek k stratigrafiji kraških jam Pivške kotline, Parske golobine. Geografski vestnik, Ljubljana 1952.
- S. Brodar, Betalov podmol — ponovno zatočišče ledenodobnega človeka. Proteus, letnik XI, Ljubljana 1948/49.

Ivan Gams:

RAZČLENITEV IN POTEK PLEISTOCENA

Opombe k tabeli:

Čim več znanja o pleistocenu (včasih smo ga imenovali diluvij), tem bolj se komplicira nekoč dokaj enostavna podoba 4 poledenelih in 3 medledenih dob. Koordinirati potek pleistocena, kakor so ga izsledile posamezne panoge (paleontologija, arheologija, geomorfologija odn. geologija in dr.), je doslej še vedno subjektivno delo, ki pa je še potrebno geologom. Zato objavljamo eno od tabel o sumarnem poteku pleistocena na osnovi tabele paleontologinje Marie Mottl, ki jo je objavila kot prilogo razprave »Eiszeit und eiszeitliche Fauna-Entwicklung« v »Zeitschrift für Gletscherkunde und Glaziologie«, II, zv. 2, 1953.

Kot vse podobne, je tudi ta tabela subjektivna in sporna, vendar obsega vedno bolj uveljavljajoča se moderna dognanja.

K posamenzi rubrikam pripominjam naslednje. Česovno razdelitev moramo vključiti modermi metodi določevanja starosti po C₁₄ vzeti bolj za orien-

tacijsko kot za absolutno. Nakazana alpska razčlenitev pleistocena, ki se vedno bolj uveljavlja v vsej Evropi, je sporna posebno glede števila poledenitvenih sunkov v vürmski dobi, med katerimi pa so bile, kot večinoma priznavajo, zelo dolge interstadialne dobe. Sporna je nadalje meja med pliocenom in preistocenom. Označujejo jo doba in sedimenti Villafranchien, h katerim avtorica tabele šteje tudi najvišje štajerske prodne terase. Mrzla kontinentalna doba, ki jo najdete v rubriki o klimi, pomeni v Srednji Evropi navadno stepno do tundrsko vegetacijo in favno, produkt hladnejše in navadno sušnejše klime glacialnih viškov. Zaradi pomanjkanja prostora je naštevanje favne po posameznih dobah, ki jo ima tabela Mottleve, opuščena. — Po starejšem znanju so si kulturne dobe sledile po kronološkem redu. Novejše naziranje, ki ga upošteva tabela, pa kaže istodobnost nekaterih kultur (n. pr. aurignacien, solutréen, magdalénien).

Časovna delitev	Alpska razčlenitev	Klima	Kulture
6.000 pred n. e.	postglazial	toplejša, humidnejša prehodna klima	mezolitik
		hladna kontinentalna	končni magdalénien
21—26.000 (5.000 l.)	würm III	kontinentalna, toda milejša mrzla kontinentalna	magdalénien solutréen pozni aurignacien
26—66.000 (40.000 l.)	interstadial 2 (flandrijska transgresija II)	hladna	magdalénien solutréen pozni aurignacien
66—74.000 (8.000 l.)	würm II	hladna kontinentalna	solutréen aggsbachien gornji aurignacien pozni levalloisien
74—110.000 (36.000 l.)	interstadial I (flandrijska transgresija I)	kontinentalnejša milejša mrzlejša	srednji aurignacien châtelperronien levalloisien VII
110—118.000 (8.000 l.)	würm I	mrzla kontinentalna (snežna odeja za 1200 m nižja, nivo Sredozem. morja —90 m)	levalloisien V—VII moustérien

Časovna delitev	Alpska razčlenitev		Kulture
118—139.000 (21.000 l.)	riss-würm interglacial	poslabšanje klime milejša (snežna odeja za 300 m višja, nivo Sredozemskega morja +15 m)	levalloisien III—IV stari aurignacien moustérien gornji acheuléen
139—144.000 (5.000 l.)	tirenska transgresija II	hladna do mrzla zelo mila	micoquien, tayacien, clactonien III
144—183.000 (37.000 l.)			
183—193.000 (10.000 l.)	riss II	mrzlo kontinentalna	levalloisien I—II
193—225.000 (32.000 l.)	interstadial	milejše, vlažnejše	srednji acheuléen
225—236.000 (11.000 l.)	riss I	mrzla kontinentalna (snežna odeja za 1400 m nižja)	pozni clactonien, tayacien
236—429.000 (193.000 l.)	interglacial (mindes-riss) tirenska transgresija I)	toplo-vlažna s hladnejšimi ko- lebanji (snežna odeja za 300 m višja)	clactonien II spodnji in srednji acheuléen
429—434.000 (5.000 l.)	mindel II rimska regresija	hladno-kontinentalna (nivo Sredozem. m. —200 m)	
434—470.000 (36.000 l.)	interstadial	milejša, humidnejša	clactonien abbevillien
470—478.000 (8.000 l.)	mindel I rimska regresija	kontinentalna	
478—543.000 (65.000 l.)	interglacial günz-mindel (sicilska transgres.)	toplo-vlažnejša toplo-sušnejša	clactonien I abbevillien
543—550.000 (7.000 l.)	günz II regresija	poslabšanje klime	
550—585.000 (35.000 l.)	interstadial	hladnejša-sušnejša bolj topla — oceanska kot danes	abbevillien
582—592.000 (7.000 l.)	günz I regresija	temperaturno pojemanje	
	pliocen	subtropska (na zapadu humid- nejša) topla-subtropska (delno savane)	

Vera Gams-Vidmar:

Geografski pouk in UNESCO

(Nadaljevanje)

METODE

Vprašanje metode geografskega pouka je študirala posebna skupina pod vodstvom šolske inspektorice in delegatke Velike Britanije M. G. B. Howells.

»Spoznava metoda otroka je osnovana predvsem na funkciji fabuliranja in domišljije, metoda mladine na razumski funkciji, ki dojema, na pogled in v vseh smereh, kamor jo poganja radovednost, ki še ni fiksirana na določen objekt; metoda mladih ljudi na razumski funkciji, ki jo vodi porajajoči se znanstveni način.

Kot posledica tega naj bo geografija posredovana otrokom predvsem deskriptivno, mladini istočasno

opisno in pojasnjujoče, toda ne osredotočeno na pouk specialnih problemov; mladim ljudem pa pojasnjujoče in razmišljajoče. Najboljši profesor je za otroka tisti, ki zna pripovedovati, opisovati in dramtizirati, za mladino ta, ki zna odpreti oči za to, kar je veliko, lepo in razburljivo v svetu geografije, za mlade ljudi pa tisti, ki zna povzeti in formulirati geografsko znanost na jasen, precizen in shematičen način.

Ugotovilo se je, ne brez začudenja, da je metoda poučevanja ex cathedra, kjer učenec samo posluša, nato se uči in memorira, kar je slišal, zapisuje in ponavlja po svojem priročniku, še precej splošna raba v geografskem pouku in to celo v nekaterih deželah, ki so sicer med najbolj naprednimi.

Šolniki so enodušno potrdili, da je ta metoda nezadostna za tvorbo geografskega duha in so skupaj iskali načine, kako bi uporabili pri geografskem poučevanju metode, ki jih imenujemo »aktivne«.

Direktno opazovanje. Šolniki so vztrajali na važnosti, ki jo ima geografsko poučevanje direktno opazovanje pojavov. Težnja je, da bi v učilnice vnesli čim več geografskih pojavov, vendar se moramo zavedati, da so to le nadomestki za žive prirode.

»Ekskurzije, razredni sprehodi, pčuk na prostem, delo na terenu (ki ga naj pomenjuje vsak, kakor hoče), moramo imeti za glavne aktivne metode geografskega pouka. Narava je laboratorij geografa.

Če si sedanje poučevanje rezervira v splošnem tako majhen del časa za pouk na prostem, izvira to iz težav, bodisi administrativnih (preveliki razredi, premalo razpoložljivega časa, premalo gibčen urnik, premalo osebja, stroški s potovanjem, tveganje nezdod), bodisi tehničnih: (pomanjkanje informacij, izkušenj ali iniciative s strani učiteljev), bodisi psiholoških (nejasnosti v mnenju staršev, šolskih vodstev ali učiteljev glede razvedrilnih in delovnih ekskurzij). Te ovire so že premagali v nekaterih deželah, kjer je geografski pouk na prostem po programu obvezen.

Če geografski pojav ni dosegljiv za direktno opazovanje (to je navadno pri tem, kar se nahaja izven lokalnega okolja), je treba posebi po sliki. Geografski pouk ne sme pogrešati slike, kakor tudi sicer ne risanja. Strogo vzeto, je ura geografije lahko dobra, kot je bilo že rečeno, brez priročnika in obstoja v metodičnem komentiranju ilustracij ali skice — načrta.

Toda ni dovolj, imeti na razpolago obilico slikovnega materiala. Treba je znati posluževati se ga na način, ki je resnično pedagoški. Ko gre za fotografijo, slikovno projekcijo ali film, je uporaba v šoli vezana na določena metodološka pravila, ki jih mora učitelj poznati in študirati, da bi dosegel dobre rezultate.«

UČILA

Te probleme je študirala skupina pod vodstvom M. C. A. Alagöza, profesorja univerze v Ankari.

Zaključki:

a) *Stenske karte.* Dobre karte morajo biti: 1. precej velike, preproste čitljive za vse učence, tudi za one na koncu učilnice; 2. ne smejo biti prenatrane z imeni in barvami; 3. predstavljati morajo istočasno en sam geografski pojav in ne smejo vsebovati obenem fizično-ekonomsko in politično geografijo; 4. stenske karte, ki so amo povečane reprodukcije kart iz atlantov, navadno ne ustrezajo; 5. za ekonomske karte je priporočljivo uporabljati za proizvode, mesta itd. znak, ker simboli več povedo kot imena; 6. zelo koristno je, da ima karta v osnovi ali v petito serijo kartonov, ki se nanašajo na isto geografsko snov, n. pr. klimo ali vegetacijo. To dovoljuje istočasno primerjanje in izvajanje sinteze; 7. kot vsa druga učila mora biti tudi karta prilagojena učenčevi duševnosti. V srednji šoli je potrebno, da je shematična, a obenem točna.

Karte, ki jih napravijo učenci. »Sama uporaba stenskih kart je za pouk učencev med 8. in 12. letom nezadostna. Zaposli samo vizuelno opazovanje. Ker pa učenec dojema prav tako z roko kot z očmi, je treba zaposliti gibalno aktivnost, da si sam dela karte.

1. Najprej je treba obsoditi famozno prakso, imenovano »kartografija«, kjer se učenci trudijo reproducirati natanko in do zadnjih detajlov tiskane karte. Ne glede na potrošeni čas ta praksa ne vodi k cilju, ki ga želimo doleči: učenec je zaposlen s tehnično platjo svojega dela v taki meri, da pozabi na geografski aspekt.

2. Od učenca ne zahtevajmo kartografije, ampak shematične slike.

3. Dobra lekcija geografije lahko v tem smislu pogrša priročnik. Obstoja v tem, da vsi napravijo shematični obris. Učitelj da učencem risati doma ob karti (neme karte ali načrte), regijo, ki jo študiramo, v enostavnih obrisih in v glavnih linijah (glavne reke). Vsak učenec prinese osnovo svoje karte k naslednji lekciji, ki je posvečena dopolnitvi karte, ki jo učitelj opravi z risanjem na tabli in pojasnjevanjem.«

Slike. »1. Brez slike (fotografije, ilustracije, projekcije, filma itd.) si ne moremo zamisliti geografskega pouka. 2. Slika mora biti bolj ko mogoče estetska, toda predstavljati mora tudi objekt geografskega zanimanja. Edinstveno pisani ali nenavadni predmeti niso potrebni, da bi vzbudili čim več interesa z geografskega vidika. 3. Aerofotografija je izrazito geografsko učilo. Poševna aerofotografija panorame je lažja za razumevanje kot vertikalna aerofotografija. Prva je bolj pripravna, da dá celotni pregled, druga boljše ponazarja razmestitev in razdelitev geografskega pojava: je že bolj abstraktna in se približuje karti. Za učence od 12. do 15. leta uporabljajmo predvsem poševni pogled.

Risba ima za učence vse do 17. ali 18. leta večjo pedagoško vrednost kot fotografija.

4. Ne smemo pokazati preveč slik. Zadostuje nekaj tipičnih slik o pojavu, ki ga poučujemo. Uporabo tega vizuelnega učila pa ne smemo imeti za razvedrilo, ampak za integralni del lekcije. Učitelj mora opozoriti samo na dve ali tri bistvene stvari, ne pa na vse detajle.

Globus. »Vsak razred mora imeti po en ali dva globusa: običajnega in nemega. 2. Globusi so navadno premajhni. So samo reproducirane karte z atlantov; so preveč natrpani. Ni globusa za vse geografske aspekte. 3. Dober globus mora biti, tako kot dobra stenska karta, shematičen: mora se omejiti na prikazovanje glavnih linij, obrisov kontinentov ali morij. Azvrstni so s tega vidika nekateri nemi globusi, na katere lahko pišemo s kredo. 4. Zdrav pedagog bo pokazal deželo prej na globusu kot na karti.

Atlasi. 1. Dober šolski atlas ne sme biti ne prenatrpan ne preveč obsežen in ne pretežak za prenašanje. 2. Imeti mora uvodno pojasnilo (pojasnilo o projekcijah, uporabljenih simbolih, merilu itd.). 4. Šolski atlas ni samo za konsultiranje, ampak je instrument dela: dober je tak, ki vsebuje vprašanja

SPREHOD PO NAŠEM POLDNEVNIKU

Posebne vrste nalogo imava danes pred sabo. V eni sami čisto navadni šolski uri morava predirjati vso tole našo staro zemljico od tečaja do tečaja. Izbrala si bova torej bližnjico — poldnevnik. Vem, da imaš ob tej šolski besedi mešane občutke, toda nikar, danes ti ob njem, oziroma na njem ne bo dolgčas in toliko se bova predrsalala po tej nesrečni žici, da je nikoli več ne boš zamenjal s čim drugim, kar bi ti pred strogim profesorjem škodovalo.

Veš kaj, vzemiva vsak po en gasilski pas, tak s patentno kljuko! Obesila se bova namreč kakor dva vozička s škripcema na jelovško žičnico in — štart! Čakaj, zapik, ne velja še! Še obleko morava vzeti s sabo, vse od kopalnih klačk do kožuha in od sandal do podloženih škornjev. Morda bi nama še stara mama posodila svoj muf, nič nama ne bo odveč. Še na uro poglej, poldne bo kmalu in vseh poti bo tako, da veš. Morda te bo zanimalo še to, da se bova mimogrede gibala z več ko dvajsetkratno zvočno brzino. Pri tem pa mora vendarle videti vse, kar se le da.

Pripravljen! En, dva, tri! Žrinsk . . . Sva že na južnem tečaju. Brž vso obleko nase; saj ni nič »več« kakor 56° C pod ničlo. Ta silni mrz občutiva skoro kot vročino, kakor se je to dogajalo tudi mnogim polarnim raziskovalcem, potem so jim pa brez rešitve odpadali prsti na rokah in nogah. Ne pozabi, da je danes 25. maj in da bo termometer padal še ves junij in julij. Gotovo nisi pozabil, da je ekvator tista čudno pravična tehtnica, kjer gre vsaka skodela pol leta gor in pol leta dol, tehta pa letne čase. Zdaj je za južno polovico tisto kar je pri nas konec novembra.

Vidim, da se oziraš za soncem. Kaj si pozabil, da raste zdaj debelušni vrtavki — zemlji ob njeni nogi črna copata — polarna noč? Antarktika jo začne plesti, ker ji je pozimi dolgčas, in sicer 21. marca pri tečaju, neha pa tri mesce kasneje pri tečajniku. Nato pa zopet podira lastno pletenje od zunaj navznoter, kakor tista znana Klara, ki enkrat šiva, nato pa para. Seveda pa tudi pozneje ne bo počivala, samo da bo delo nadaljevala z belo volno. Pa saj lahko pogledava na drugem tečaju.

Zdi se, da bo od nekod vžšlo sonce, kajne? Tale polmrak je le polarni sij, podoben skrivnostnim svetlobnim znamenjem iz vsemirja, v resnici pa menda le pojav magnetskih sil v ozračju. Zdaj se je razvil v vsej lepoti. V mavričnim barvah se prepletajo trakovi, pasovi, perjanice, glej oranžno pahljačo in tamle zelenkasto zaveso tik nad obzorjem. Ob tej sliki so obnemeli večji ljudje od

naju Wedel, Lazarov, Amundsen, Scott. Nekateri med raziskovalci pa so tudi izgubili um v tej svojevrstni enakomerni polsvetlobi.

Brž še potiplji zemeljsko os, saj ni nevarnosti, da bi se vnela v tem mrazu. Globoko je že zamejena Amundsenova zastava, ki jo je tukaj prvi človek zasadił konec leta 1911 ter s tem za kak mesec prehitel Angleža Scotta. Scott je prebil tukaj grozne tedne s svojimi tovariši, morda ga je prav ta neuspeh in razočaranje tako pobilo, da je na povratku omagal in za vedno ostal tamkaj. Našli pa so njegov dnevnik iz zadnjih dni, sliko junaka, dobrega tovariša in predvsem sijajnega človeka.

Po veš, da se je moralo z našo zemljico res že marsikaj čudnega dogajati, kajti na tem mestu so našli na redkih nezamrzjenih mestih celo fosilne rastline in živali, v globinah pa celo premog in polno rud. Za te rude bo enkrat še boj . . . in morda kmalu.

Zdaj pa na pot, seveda na sever, kajti z južnega tečaja se gre v vse smeri na sever. Še dobro, da se nisva snela s svoje jeklene vrvi, kajti tukaj bi nama tudi kompas ne pomogel mnogo. Tamle je namreč magnetni tečaj in magnetnica bi se nama postavila skoro na glavo. Greva! . . .

Zdaj sva nad Deželo kraljice Maud, Tako junaški raziskovalci niso odkrivali teh novih krajev samo za znanost, temveč tudi za svoje vladarje. Vsak košček Arktike ima danes že tega ali onega za lastnika. In ko niti še ne vedo, ali ni pod tem ledom samo voda . . .

V svitu sonca, ki se tukaj za nekaj minut pojavi nad obzorjem, vidiva ogromne ploskve ledu, ki se kakor lava ruši čez rob kontinenta v morje. Snega zmanjkuje. Preletiva tečajnik, sonce je vedno više na nebu. Led poka kakor s topovi, prvič opaziva odtrgane plavajoče ledene gore. Nekam proti vzhodu jih nese. Seveda, tok je to, ki gre proti vzhodu ob vsej Antarktiki. Ob južni Afriki se bo njegov severni rob razcepil in hladil afriško zapadno obalo ter jo sušil.

Komaj slečeva kožuhe, sva že pred Mizasto goro nad Capetownom. Skoro do Rtiča igle in celo Dobre nade naju spremlja plovni led in silni viharji naju kar gugaljejo na žici. Prvi ljudje »črnega kontinenta« pa niso preveč črni. Pepelnati mulati so to, mešanci iz doseljenih belcev in črnih domačinov, Buri. Danes pa znajo že tudi Buri tisto pesemco o manjvrednosti črne rase. Teorijo o rasizmu so res iznašli šele Nemci, prakso so znali že drugi davno pred njimi.

Veš kaj, mislim, da bova morala še večkrat zardeti, da sva belega plemena. Tamle sredi redkega grmovja je krdelo rjavih, majhnih, čudno suhih ljudi, kosti bi jim lahko preštel, pa ogromne trebuhe imajo. Ravnokar sva prestopila južni povratnik. Torej pritlikavci? Ne še, le Bušmani ali Hottentoti bodo. Z bridkostjo pomislim na njihov jedilni list — zdajle bo kmalu višek sušne dobe —

in praktične vaje. 5. Upoštevati mora geografske pojave, ki jih je treba primerjati, n. pr. klimatske karte in karte vegetacijskih asociacij. 6. Atlas se mora posluževati preproste tehnike za prikazovanje ekonomskih pojavov. Ti so v splošnem preveč natrpani. Omejiti se morajo na prikaz velikih ekonomskih regij z bistvenimi podatki.

kjer pôle trenutno suha koreninica, črv, kobilica; kušcar je zanj že toliko kot zrezek za naju. Drugič se bodo spet naphali z obilno, toda neizdatno hrano. Od tega trebuhu, od lakote »divjost«. Toda kaj ni tamle gori v Kongu največja zakladnica uranove rude na svetu in je kulturni belec ni znal za drugo izrabiti ko za atomsko bombo? Kdo je potem divji?

Vročje je, čeprav sva že v samih kopalnih hlačkah. Preko tropskega pragozda letiva, tole je gotovo oljna palma, onole kokosov oreh, na onemle drevesu visijo pritrjeni lončki. Ali ni to čudno: zarežeš v drevo, pa ti mesto smole ali sladkega soka priteče venkaj »gumijast plašč«. Človeka zamika, da bi vzel s sabo kako sadiko, ko so plašči tako dragi. — Ne bo šlo, rajši se nekoliko podričajva z vrha palme po teje lijani, pri tem si lahko celo domišljava, da sva Tarzana. Samo morava prej dobro pogledati, če ni tista lijana morda le — udav.

Zdaj pa mislim, da je okrog naju že zadosti radovednih in vreščavih opic, tudi tistile zalenkasti ogenjčki v somraku pragozda so sumljivo podobni mačjim očem in odnekod se s svojo pretečo sireno napoveduje pragozdni tank — slon. Samo poglejva jih na hitro, potem pa brž naprej! Sredi gozdne jase stakneva pigmejce, tiste z zastrupljenimi puščicami. Toda mnogo jih kar leži na tleh. Nekaterere trese mrzlica ter jih drugi prinašajo skorjo kinovega drevesa; druge je brzgone vsekala ce-ce muha in so izgubljeni. Koliko dela za bele zdravnike in njihovo kulturnost!

Glej, kako so hiše ali kolibe pripete na drevesa, pa seveda šele v prvem nadstropju! Vse zato, da lahko gor napišejo »Levom in drugim nepovabljenim gostom vstop prepovedan!« Toda tu jim jo včasih zagodejo termiti, ki dostikrat od znotraj izvotlijo stebre in potem se hiša ali vsaj stol na lepem zruši v oblaku prahu, ravno takrat, ko berejo ata zamorec popoldanski časopis.

Kongo, spodnji tok reke je pod nama. Brzice na njem so tako muhaste, ki jih mora rečni promet obiti z — železnico. Taka pokora so pravzaprav vse afriške reke, ko padajo čez privihan rob afriške skleda.

Briševa jo točno čez ekvator in še pohiteti morava, da uideva krstu od zgoraj v obliki vsakodnevne opoldanskega dežja oziroma naliva. Saj naju nese preko Kameruna, ki je itak afriški rekorder v padavinah. Nameri jih sedemkrat več ko Ljubljana in že ta je na slabem glasu. — Nad črnsko vasjo sva. Ljudem se sveti koža od črnine, zobe kažejo, kakor da se smejejo, in lasje so jim kakor pri mladem jagenjčku. In koliko jih dela na tistile ravnini, kjer se med travo izgublajo redka drevesa! Vidiš, savane so danes mnogokje že preteklost. Tole so plantaze, last belih ljudi, ki so marsikje še vedno na svoj način gospodarji zemlje in delovne sile. Vrstijo se glavice belkastega puha, torej bombaž, grmički kavovca, onoli bo kakavovec . . .

Za nami gre otožna črnska pesem, ko stopava v pas trenutnega zenitalnega deževja, ki naju kar ohladi, je pa pri najini brzini vse prekratek za strašno vročino. Prav na najini poti se odpre pred

nama velikanska ploskev plitke vode, Čadsko jezero. V njem je vse polno močvirskih rastlin, ki ga pomalem spreminjajo v močvirje, ob bregovih pa eldorado vseh mogočih ptičev, predvsem dolgo-krakih, pa tudi slonov, buldožerjem podobnih nosorogov, pasastih ceber in vitorogih antilop. Trenutno pritekajo v jezero celo potočki, dokler ne pride zopet suša in z njo smrt za travo in živali. Samo smola »gumi-arabicum«, ki je v teh krajih doma, bo ostala. Arabci so ga prinašali k nam, ko so tukaj ropali ljudi.

Ko že stopava čez rob puščave — postopoma seveda — naju še vedno moči dež in marsikje grgra voda v koritastem vadiju. Toda takoj naprej je vse suho, ovce še vidiva in oslička, ki se junaško ubada z usnatim listjem in še tršim trnjem. Sredi skal karavana izmučenih kamel s težkimi tovori in še težjimi gonjači. Redke oaze so ugreznjene pod raven ostale puščave. Nekaterere so oskrbljene že z navrtanimi artezijskimi vodnjaki; tako nastaja iz smrti raj. Nato sam premikajoči se, potujoči pesek, ki ga je pustil za sabo bodisi podivjani harmatan ali nežen vetrič; zaradi tega ponekod ogromne sipine, drugod najfinejši kodrčki peska. Med njimi tupatam čudovite oblike iz tršega, menda vulkanskega materiala, ki štrle nad njim.

Danes se ne utegneva zadrževati pri tako zanimivi puščavi. Pod sabo še ugotoviva »gosenico«, ki se bori dalje po puščavski »cesti«, prehiteva kar takole mimogrege letalo, ki brni v najini smeri, in že sva v bolj obdelani in porastli pokrajini Tripolitanije in Misurate. Za njima je že morje. Tukaj so se spomladi 1943 »puščavske lisice« pod Romelom zadnjikrat še resno uprle Angležem, preden je šla Afrika po gobe.

Neštete ribiške ladje lovijo tune in seveda spužve. In onale skala je že Malta, junak iz pretekle vojne. Nad Sicilijo sva, deželo revežev in pomaranč; brezkončni gaji okrog Catanije. Zdi se, da se je Etna spet spozabila: in stožca ji gre dim in pepel, lava grgra . . . Toda okrog nje venec naselij, rodovitna zemlja pač. In na morju spet Stromboli in Vulcano; tam so primorski Slovenci umirali pod fašizmom v konfinaciji od hudega in od domotožja. Že četrti vulkan na najini poti po Italiji, Vezuv. Toda so Napolitanci kar zadovoljni z njim, na tistem pepelu jim raste najslajše vino, najsočnejši »pomidori« in najlepša mesta. »Veder Napoli e poi morir« — ko si enkrat videl to mesto, lahko brez skrbi umreš. Sicer pa se tudi brezkončno bahajo z modro kaprijsko jamo tamle doli, pa jo naša biševska gladko poseka. Težko je z deželo, ki ima same »naj —«.

Vezuvu se rajši ogneva, preveč podjeten je: prekrasno žrelo je polno par in plinov, v njem kobaca lava kakor žganci v kotlu. Hvala za Žvepleno gostoljubje, le Aškerca mu citirajva: »le nikar preveč ne puhaj iz velike pipe svoje, stari plešec, oj Vezuvij!« Brž čez morje proti domu . . . Rab: odkrijva se. Iz teh naših grobov raste življenje. Slišiva že Vrbniče nad morem . . . Učka grozi s svojo kapo. Beživa! Beživa tudi čez Ljubljano, da naju ne premaga želja po mami in po »naši Ljubljeni«. Saj potujeva inkognito.

Gospa sveta v opoldanskem soncu in svežem zelenju, jezera, gore in grenka misel. Judenburg, zopet grobovi naših fantov, vojakov, ko so konec prve svetovne vojne zaslutili svobodo. Plavži v Eisenerzu; tudi tam je delal naš človek: misliš da zastoj poje pesem o »Oberštajerskem«? In tamle še Steyer: vse od pištol do igel. Zdajle sva ob Donavi, pri mestu, ki ga nekoč ni bilo in je zrastle v nesrečo mnogim: Mathausen, taborišče smrti. — Po številnih ladjah vidimo, da je Donava zelo resna prometna žila za svoje in celo tuje področje.

Spomni se, da je bil dan na Antarktiki dolg le nekaj minut, na ekvatorju 12 ur, tukaj je danes že 16 ur, na Skandinaviji bo že čez 20. Pri tem pa je sonce zdajle opoldne vedno nižje. Nenavadno, toda — res. Pri tečaju bo sploh sam dan.

Greva preko ribnikov, gozdov in hmelja. Aha. Švejkova domovina, pivovarna v Budjejevicah. In malo dalji husistski Tabor. In za njim Praha, zlata Praha: Hradčani, Karlov most, Narodni divadlo. Onstran Krkonošev Budišin, srce Lužice, naša lju-bezen in naša skrb. In dalje pokrajina Obodritov in Baltiskih Slovanov. Široka pleča Odre nosijo poljski premog k Ščečinu. In tam preko Rujana, sedež nekdanje slovanske pomorske moči, pa tudi prve slovanske arhitekture, namreč Svetovidovega svetišča.

Za sabo pustiva trajekt, ki hiti k Švedski obali z njenim ovsom, ječmenom in čudovitimi jezери. Na rekah same elektrarne, jeklarne, plavajoči les. Dežela športa, pridnih in poštenih ljudi ter ljudskih univerz. Dolge noči? Pa ne samo to. — »In večno šume gozdovi«: lepo je, kaj? In že sva nad sneženimi planotami, fjeldi, severnjaškim smučarskim rajem. Tamle za nami je na Norveškem Kristjanija, Telemark in Kongsberg. Kaj hočeš še več! Zdajle pa bova menda kar padla čez norveške fjorde tja na Lofote, kjer je največje evropsko lovišče rib. Slanikov in trsk je baje toliko, da stoji veslo med njimi pokonci. Ribiška latinščina, pa

vseeno. Je pa trska največja riba sveta, ko ima glavo na Skandinaviji, rep pa pri nas. Tu nastaja radost vseh otrok sveta, ribje olje.

Daleč preko tečajnika sva že, a nikjer še plov-nega ledu; zalivski tok je tista zastonjska centralna kurjava. Poskusiva vodo, čisto nič ni mrzla. Brž se ozriva še po Narviku, znameniti izvozni luki za švedsko železo, ki so jo Nemci med preteklo vojno tako hiteli mašiti, Angleži pa odpirati. Zdaj pa korajžno po sledih Nordenskjöldea, Fretjofa Nansena, Amundsena in vseh teh tečajnikov!

Onstran Medvedjega otoka se srečamo s plovnim ledom, na 81° pri Svalbardih pa s stalno ledeno ploščo. Ravnokar sva šinila nad ledolomilcem, ki se bori s tankim ledom. Sonce je vedno nižje, pač pa sva že dolgo v območju bele zemeljske kapuce, polarnega dneva. Razdrapani led se blešči v poševnem soncu, skladi pokajo kakor na vojski. Ko bi mogli dvigniti tiste milijarde ton premoga, ki ležijo v trebuhu Svalbardov!

Brž še pozdravimo lovce in kitolovce, plavajoči otoček kita, vidro severa — gladkega tjulnja, mrkega gospoda ledu — medveda, čemernega brkača mroža. Pa še možice pingvine, ki so se gotovo samo zaradi naju postavili v parado in špalir po ledenih policah. In tudi lajajoče in grizoče eskim-ske pse, ki jim sicer traktor na gosenice dela že precej konkurence, so pa še vedno junaki in dobri tovariši na ledu.

In — tukajle je leta 1909 zasadih Amerikanec Peary zastavo svoje države zemlji na glavo. No, saj je Amundsen zmagal celo oba tečaja, toda tako kot midva pa gotovo še nihče. . . Prav gotovo pa sva prva Slovenca, ki takole gledata celodnevno sonce nizko nad obzorjem in severnico točno nad glavo. Se ti ne zdi, da sva zdaj že nekoliko v sorodu s severnim medvedom, posebno v teh kožuhih? Kaj praviš, ali bodo vsi takoj na naju videli, kod sva hodila tole uro? . . . Poskusiva! Vključi najin motorček za povratno vožnjo!

Zaključki mednarodnega zasedanja šolskih geografov na Nizozemskem

Na drugem mednarodnem zasedanju za šolsko geografijo, od 23. do 28. avgusta 1954 v Hilversumu na Nizozemskem, je bila ustanovljena »Mednarodna unija šolskih geografskih zvez«, kakor je bilo predlagano že na prvem zasedanju v Sheffieldu 1951. leta. Doslej so vstopile v unijo naslednje dežele: Belgija, Danska, Zah. Nemčija, Vel. Britanija, Nizozemska, Švedska in Švica. Svoj pristop pa bodo v kratkem prijavile: Avstralija, Brazilija, Kanada, Francija, Irska, Italija, Egipt, Zlata obala, Nigerija, Severna in Južna Rodezija, Južnoafriška Unija, Tanganjika, Formoza, Trinidad in Uganda.

Mednarodna unija za šolsko geografijo si je so-glasno zadala na zborovanju naslednje naloge:

1. Unija za šolsko geografijo ima nalogo, da pod-pira mednarodno geografsko sodelovanje in orga-nizira mednarodna zasedanja šolskih geografov.

2. Vsaka nacionalna organizacija imenuje svo-jega predstavnika za zvezo z drugimi deželami. Ti predstavniki sestavljajo mednarodni odbor, ki je v medsebojnem pismenem sodelovanju. Predstav-nik tega odbora je eden izmed sodelavcev, ki ga imenuje zveza na zadnjem zasedanju. Ta obdrži sedež zveze do naslednjega zasedanja. V deželah, kjer je pristopilo k uniji več zvez, imajo le enega predstavnika.

3. V primernih časovnih razdobjih (približno vsako drugo, tretje leto) priredi zveza zasedanje. Najprimernejši čas za to je prvi teden avgusta.

4. Zveza naj se posebno zavzema za sodelovanje med šolskimi geografi in naj podpira izmenjavo šolskih pripomočkov, šolskih obiskov, nasvetov in izmenjavo predavateljev geografije.

5. Vsaka zveza obvešča svoje sodelavce o delu odbora za mednarodno unijo z objavo v svojih strokovnih publikacijah.

6. Ne zahteva se nikakih prispevkov od nacionalnih zvez za unijo. Stroški zasedanj se krijejo s prispevki.

7. Zveza, ki izda povabilo za mednarodno zasedanje v svoji deželi, nosi vso izgubo in obdrži ves presežek, ki nastane ob taki priliki.

8. Učitelji geografije, ki zaradi manjšega števila v posameznih deželah ne morejo ustanoviti lastne zveze, naj se po možnosti priključijo kot zunanji sodelavci v kaki sosednji deželi.

Ekскурzije in terenske vaje

Referati o aktualnih vprašanjih geografskega pouka in živahna miselna izmenjava na mednarodnih zasedanjih za šolsko geografijo vodijo vedno znova do zaključkov, ki opozarjajo šolska vodstva

na določena vprašanja glede izboljšanja geografskega pouka.

Na drugem mednarodnem zasedanju so bili glede ekskurzij sprejeti na podlagi referatov, izmenjave mnenj in na predlog francoske delegacije naslednji zaključki:

1. Ekскурzije in terenske vaje so za geografski pouk nepogrešljive. Postati morajo, v kolikor že niso, sestavni del pouka. Za to potreben čas mora biti določen v učnih načrtih.

2. Predavatelju geografije naj se omogoči večja prostost pri združevanju več ur hkrati, da se s tem omogočijo terenske vaje in poučna potovanja. Šolska vodstva naj skrbijo za to, da bodo težave, ki se ob takih prilikah pojavijo pri šolskem urniku, odstranjene.

3. Za ekskurzije in terenske vaje naj imajo šole zagotovljen kredit.

4. Predpriprava in izvedba ekskurzij ter terenskih vaj se morajo predavatelju priznati kot delovni čas.

D. R.

Društvene vesti

KONFERENCA V BEOGRADU

V okviru Sveta geografskih društev FLRJ je bila v Beogradu, 9. in 10. maja, tretja konferenca zastopnikov Odsekov za geografski pouk republiških geografskih društev. Namen takih posvetovanj je predvsem v tem, da se skupno poiščejo najboljši načini pri reševanju problemov geografskega pouka v naši državi, da se izmenjujejo izkušnje, kordinirajo načrti oziroma, da se v osnovnih potezah začrtajo glavne smernice skupnega dela. Doslej so bila tri posvetovanja. Lansko leto v Puli in v Zagrebu, letos v Beogradu.

V Beogradu so se obravnavala naslednja vprašanja: 1. Položaj geografskega pouka v raznih republikah; 2. predmetnik in učni program za geografijo; 3. novi zvezni časopis »Geografski horizont«; 4. IV. kongres geografov FLRJ.

Na konferenci v Puli je bilo med drugim sklenjeno, da se po vzgledu Geografskega društva Slovenije izvede anketa, ki naj s konkretnimi podatki osvetli položaj geografskega pouka v posameznih republikah. Na osnovi tega naj se potem usmerja delo republiških Odsekov za geografski pouk. Na konferenci v Beogradu so bila poročila o položaju geografije v posameznih republikah sestavljena že na osnovi anketnih odgovorov, zato so bila stvarna in zanimiva.

Pokazalo se je, da je poleg določenih problemov, ki so specifični za posamezne republike tudi vrsta pojavov, ki so več ali manj značilni za vso državo in jih je potrebno reševati skupno. Iz poročil, razgovorov in zaključkov moremo povzeti naslednje:

1. Geografski pouk v obvezni in srednji šoli še ne odgovarja docela zahtevam moderne geografske znanosti niti sodobnim pedagoško-metodičnim principom. Marsikje tiči geografski pouk še vedno

v deskripciji in nomenklaturi geografiji. — Vzroki za tako stanje niso samo v objektivnih pogojih, n. pr. v razširjanju učne obveznosti in zato v pomanjkanju kadra, geografskih kabinetov, učil, v posledicah, ki jih prinašajo nagle spremembe v razvoju pövojnega šolstva in našega življenja sploh, ipd. temveč so vzroki tudi drugje. Poudariti je treba, da bi že v sedanjih razmerah bilo mogoče z bolj smotrno politiko marsikaj bolje urediti in doseči uspešnejši razvoj geografskega pouka, zlasti ako bi bilo več sodelovanja geografskih društev s prosvetno oblastjo. Uspešnega sodelovanja pa žal ni bilo, vzroki za to so tu in tam.

2. Večina republiških geografskih društev je posvečala premalo pozornosti geografskemu pouku v naših šolah. Delavnost geografskih društev se je namreč odvijala bolj v strokovno-znanstveno in raziskovalno smer.

3. Republiški SPK so se pokazali s svojim poslovanjem, v katerem je vse preveč prevladoval administrativni način ne pa način čim širšega sodelovanja s strokovnimi institucijami, društvi, aktivni ipd., za malo uspešne. To velja posebno za dobo decentralizacije, ki je še posebej zahtevala tako sodelovanje. Velika pomanjkljivost je bila zanemarjanje inšpektorske službe, čeprav je to eden glavnih pogojev za uspešen razvoj posameznih strok. Ponekod so kratkomalo ukinili republiške inšpektorate, n. pr. v Hrvatski in Srbiji. Ker so republiški SPK odločali brez sodelovanja in posvetovanja s strokovnimi društvi oz. strokovnimi aktivni so se v tem pokazale slabe posledice. Ponekod so se obračali na aktivne, drugod na posameznike, marsikje pa niti to ne, pa bodisi da je šlo pri tem za predmetnike, učne programe, učbenike ipd. Vrsta pomanjkljivosti je bila tudi pri razmeščanju učnega kadra.

4. Decentralizacija je sprožila poleg dobrih strani tudi vrsto manj ugodnih. Prišlo je do neumestnih razlik med posameznimi republikami in stvarih, ki bi morale ostati enotne za vso državo, n. pr. predmetniki, učni načrti, ipd. Tu so se začele ponekod kazati tendence, ki imajo z demokratizacijo kaj malo skupnega. Vse to je v marsičem poslabšalo uspešen razvoj geografskega pouka v posameznih republikah.

5. Tak razvoj je terjal od geografskih društev, da so se v vedno večji meri začela zanimati za vprašanje in probleme geografskega pouka. Hkrati pa je terjalo to vse tesnejše sodelovanje med geografskimi društvi in republiški SPK. V tem pa so domala vsa geografska društva naletela na težave. Marsikje so republiški SPK pokazali določeno nerazumevanje in se vse preveč oklepali svoje upravne funkcije, namesto da bi pojmovali prizadevanja geografskih društev kot nov element družbenega upravljanja. Skoro povsod so si morala Geografska društva oziroma njih Odseki priboriti za geografski pouk sodelovanje. V Hrvatski n. pr. je prišlo do uspešnega sodelovanja šele po kritiki v dnevnem časopisju, v Srbiji in deloma v Makedoniji pa so ta prizadevanja ostala še do danes brezuspešna.

6. Sedanji položaj in razvoj našega šolstva (decentralizacija, demokratizacija, družbeno upravljanje) daje strokovnim društvom vedno večji pomen in njihoda družbena vloga je znatno narasla. Prav zaradi tega se morajo geografska društva in njihovi Odseki za geografski pouk učvrstiti. Prevladalo je prepričanje, da je uspešen razvoj Odseka za geografski pouk odvisen od uspešnega razvoja geografskega društva v celoti. Zato morajo geografska društva poiskati primerne organizacijske oblike. Geografsko društvo Slovenije ima v tem pogledu svojevrstno strukturo in je pokazalo doslej lepe uspehe, zato bi bilo dobro, da se republiška društva oz. njih odseki seznanijo s pravilnikom GDS.

7. Da bodo odseki za geografski pouk uspešno opravljali svoje delo in da bodo čim bolj pripomogli k kvalitetnem geografskem pouku, je potrebno ustanoviti v republiških središčih močna geografska žarišča. V zvezi s tem je potrebno, da geografska društva prepričajo rep. SPK o nujnosti kadrovskih vprašanj, ki se s tem v zvezi sprožijo. Sploh je potrebno pri reševanju kadrovskih vprašanj uveljaviti načelo strokovnosti in aktivnosti.

8. Zaradi uspešnega reševanja vseh vprašanj, ki se nanašajo na geografski pouk v šoli, naj geografska društva težijo za čim tesnejšim sodelovanjem z rep. SPK, zlasti tam, kjer ni republiških inšpektorjev za geografski pouk.

9. Precejšnja škoda povzročajo geografiji tudi stara naziranja o njej. Na splošno sloni gledanje geografskega pouka in geografije bodisi v šoli ali izven nje še vedno na osnovi predstav stare deskriptivne geografije. Taka naziranja še marsikje prevladujejo in škodujejo geografiji. Zato je potrebno, da se bodisi v SGD FLRJ oz. na zvezni konferenci temeljito prouči kakšno izobraževalno in vzgojno vlogo more in mora imeti geografija v naši šoli in družbi. To vprašanje naj se sproži

na IV. kongresu geografov FLRJ, kjer naj se postavi vprašanje geografije v Jugoslaviji sploh, sprejmejo ustrezni sklepi in seznanijo z njimi odločujoči činitelji. Vzporedno s tem je posvečati večjo pozornost popularizaciji geografije tudi zunaj šole.

10. Danes je geografski pouk, žal, še marsikje nesodoben, deskriptiven, nomenklaturen in zaostaja za sodobno geografsko znanostjo in sodobnimi metodičnimi principi. Eden izmed vzrokov za to so tudi dosedanji učni programi. Zato se je v večini naših republik težilo za korenito reformo učnih načrtov. Hrvatsko geografsko društvo je že izdelalo osnutek, ki upošteva principe moderne geografije in more koristno služiti kot osnova ostalim republikam oziroma kot podlaga za sestavo enotnega programa za vso državo.

11. Površno pojmovanje vloge geografskega pouka se v zadnjem času kaže tudi v številnih poskusih reduciranja geografskega pouka. Te težnje se skušajo uveljaviti v vsaki republici na svoj način. V zadnjem šolskem letu so v posameznih republikah veljali na pr. naslednji predmetniki:

Slovenija	2	2	2	3	3	2	2	2	18
Hrvatska	2	2	2	2	2	2	2	1	15
Srbija	3	2	2	2	3	3	2	—	17
Črna gora	2	2	2	2	3	2	2	—	15
Makedonija	3	2	2	2	3	2	—	2	16
Bosna in Hercegovina	2	3	2	2	3	2	2	2	18

Doslej je geografija zastopana pri maturi edino v Bosni in še to skupaj z zgodovino, tako da sta dve vprašanji iz zgodovine, eno iz zemljepisa. V Sloveniji bo geografija pri maturi fakultativno s prihodnjim šolskim letom. Glede ekskurzij je zanimivo, da so obvezne le v Črni gori v šestem in sedmem razredu.

Glede predmetnika je potrebno, da se uveljavi za vso državo isti obseg in ista razporeditev ur. To je v prvem in petem razredu po tri ure tedensko, v ostalih razredih po dve, skupaj 18 ur. Ekskurzijska vzgoja naj bo načrtna in obvezna.

12. Na konferenci se je poudarjalo, da je pomanjkanje učnega ktadra ter strokovna in metodična usposobljenost še vedno pereč problem, v eni republici bolj, v drugi manj. Dočim je v Sloveniji, Hrvatski in Srbiji glede tega nekoliko bolje, pa je to vprašanje v ostalih republikah še vedno na prvem mestu. Poudarjala se je potreba, da se programi geografije na univerzi prilagode ne samo strokovno-znanstvenemu usposabljanju, temveč tudi pedagoško-metodičnemu izpopolnjevanju. Zato naj se na vseh univerzah uvede metodika geografije. Praksa kaže, da dveletni študij geografije na VPS ne zadostuje, zato so zastopniki posameznih republik predlagali, naj se študij na VPS podaljša, kjer še ni ali pa, kjer je kadra manj pereče, razmislili, v koliko je skloph ta študij še potreben. Iz poročil je razvidno, da je na popolnih gimnazijah stanje kadra zadovoljivo, povsem nezadostno pa je na osemletnih šolah, to velja posebno za Bosno, Črno goro in Makedonijo. V Srbiji študira na VPS in na univerzi znatno več študentov geo-

grafije (okrog 1500) kakor pa znašajo potrebe. V Črni gori, Bosni in deloma Makedoniji so težave tudi zato, ker je učni kader iz različnih šol. Poleg sarajevske in skopske univerze ter VPS daje kader tudi zagrebska in beograjska univerza. Ta pestrost še bolj poudarja neenotnost koncepcije geografskega pouka v teh republikah. Poleg tega se opazuje v zadnjem času fluktuacija učnega kadra zlasti iz Črne gore — čeprav ga tam primanjkuje — v Bosno, ki skuša z večjimi prejemki privabiti učni kader.

13. Težave glede učbenikov, atlasov in drugih učil so v vseh republikah precejšnje. Razgovori so privedli do spoznanja, da so to stvari, ki se morejo uspešno reševati le v zveznem merilu skupno, ne pa, da se trudi vsaka republika po svoje. Zlasti velja to za finančno stran, za primerne dotacije zveznih oblasti, ki naj omogočijo solidna in cenena učila. Sklenjeno je bilo, da naj Svet geografskih društev posreduje glede tega pri zveznih organih. — Vprašanje učbenikov in drugih učil je posebno pereče v Makedoniji, Črni gori in Bosni. Pomagajo si s hrvatskimi in srbskimi učbeniki čeprav so težave glede jezika, pa tudi teh ni dovolj tako, da je še marsikje v razredih obilo diktiranja.

14. Razlike med posameznimi republikami niso samo v predmetniku in v učnem načrtu temveč tudi v sami koncepciji geografskega pouka. Brez dvoma bo pripomogel k zmanjšanju razlik in k uveljavljanju moderne geografije novi zvezni časopis »Geografski horizont«, ki ga bo s sodelovanjem republiških društev izdajal Svet geografskih društev FLRJ. Prva številka bo izšla za IV. kongres. Časopis bo izhajal v Zagrebu in bo tiskan v srbskohrvatskem jeziku v latinici.

15. Na konferenci so se obravnavala tudi vprašanja, ki jih je potrebno sprožiti na kongresu in o njih sprejeti ustrezne zaključke. Vsa ta vprašanja bo zajel referat »O aktualnih problemih geografskega pouka v naših šolah« ter koreferati: »Odnosi Geografskih društev oziroma njihovih odsekov za geografski pouk do republiških SPK«, »O položaju geografije v posameznih republikah«, »Vloga geografije kot vzgojni in izobrazbeni predmet v šoli« ter »Stanje in problemi geografije v strokovnih šolah«.

16. Vse zgoraj naštetih naloge zahtevajo poleg učvrstitve posameznih republiških društev tudi tesnejše sodelovanje med njimi in sodelovanje s prosvetnimi forumi. Strokovna društva morajo težiti tudi za tem, da bodo zastopana v republiških Svetih za prosveto in kulturo. D. R.

Književnost

Iz dalekoga svijeta i susednih zemalja, zemljepisna čitanka, uredio Zvonimir Petek, Zagreb 1954, str. 251, cena 150 din.

Osnovni namen čitanke je, kakor beremo v priponbah, da služi kot dopolnilo pri pouku regionalne geografije v nižji gimnaziji. Čitanka vsebuje 126 kratkih sestavkov o najrazličnejših geografskih pojavih; tu so opisi pokrajin, mest, prometnih vozlišč, pristanišč, opisi življenja in utripanja rudarskih in industrijskih pokrajin, skratka opisi pejsažev, značilnih za posamezne dežele in pokrajine. Sestavki so večinoma v obliki potopisov in so povzeti iz različnih knjig in od različnih avtorjev, domačih in tujih. Tako srečamo poleg K. Čapka, M. Stenleya, T. Heyerdala, T. Skeleja, F. Nansena, R. Amundsena in drugih tudi tri sestavke Prežihovega Voranca. — Čitanka more vsekakor služiti kot koristen pripomoček pri pouku geografije.

Ekonomska geografija evropskih država, Zave-rije Stazić, Zagreb, str. 347, cena 260 din. Ta učbenik nekoliko trpi zaradi pretirane shematizacije in premajhne povezanosti med prirodnimi osnovami ter gospodarstvom. Njegova dobra stran je obilica ilustracij, skic, grafikonov in slik.

Mali zemljepis Bosne in Hercegovine, Dojčin Uzelac, Mala biblioteka, Sarajevo 1955, str. 117, cena 120 din. Knjižica je namenjena preprostemu bosanskemu bralcu in predstavlja zanimiv poskus prikazati geografsko podobo njegove republike na poljuden, enostaven način, s tem tudi prispeva k popularizaciji geografije. Knjižica svoj namen v glavnem dosega, vsakdo jo bo rad vzel v roke.

Skoda le, da so skice in slike tehnično malo zadovoljive.

Sodobna pedagogika, Ljubljana 1955, št. 1/2, 3/4. V prvih štirih številkah omenjene revije so kar štirje geografski prispevki: Svetozar Ilišić, Geografska znanost in šola; Dušan Bavdek, Zemljepis v osnovni šoli in šolska okolica; Silvo Kranjec, Geografska imena v šoli ter članek Darka Radinje, Reformirajmo ekskurzijsko vzgojo.

Geografski vestnik, Ljubljana 1954, XXVI. Pravkar izišla zadnja številka GV vsebuje naslednje razprave in članke: *Povodenj okrog Celja junija 1954*, — Anton Melik, Vzroki in učinki povodnji v geografski luči, — Danilo Furlan, Padavine v Sloveniji v maju 1954, — Alojz Pirc, Gospodarski pojem planine v Sloveniji, — Jovan Čirić, Čilimarstvo u Pirotu, — Vladimir Leban, Henrik Karel Freyer in njegova karta Kranjske.

Med manjšimi prispevki je sestavek *Mavricija Zgonika*, Drava kot hidroenergetski vir. Med bogatimi »Razgledi« pa vrsta dragocenih sestavkov: Svetozar Ilišić, Za enotnost geografije, — Cene Malovrh, Kriterij geografskega prostora v ekonomski geografiji, — Vladimir Kokole, Nekaj misli o agrarni geografiji, — Ivan Gams, Kras in klima, — France Habe, Jugoslovanska speleologija se je našla na skupni poti, — Vladimir Klemenčič, Pomen popisov prebivalstva 1948 in 1953 za geografijo prebivalstva Slovenije, — Igor Vrišer, Geografija in regionalno planiranje, — France Habe, Nekaj misli o speleogenezi, — Jovan F. Trifunovski, O eroziji tla u Makedoniji.

Na koncu revije je obsežen pregled književnosti, bodisi domače ali tuje ter kronika oziroma društvene vesti.

Nov val izseljevanja. V zadnjih letih se opaža živahno izseljevanje iz nekaterih držav. Pri tem je presenetljiva relativna pomembnost nemškega in italijanskega izseljevanja v Kanado in izseljevanje Japoncev v Južno Ameriko. — Leta 1953 se je izselilo iz Zapadne Nemčije okrog 61.000 ljudi, od tega dobra polovica v Kanado in skoro $\frac{1}{4}$ v ZDA. v letu 1954 se je število nemških izseljencev še povečalo, tako da postaja izseljeniški val vedno močnejši. Kljub temu Nemci med evropskimi izseljenci niso na prvem mestu. V istem času (v l. 1953) se je namreč izselilo iz Velike Britanije okrog 40.000 Angležev. — Italijani se izseljujejo večinoma v Južno Ameriko, drugi val pa je usmerjen v Kanado, kjer Italijani le malo zaostajajo za Nemci. — Japonci se izseljujejo le v dve deželi, Brazilijo in Bolivijo. Brazilija je odobrila naselitev 30.000 Japoncev na področju Amazonjā. Japonski naselitveni tok v Bolivijo je prav tako organiziran sistematično, tako da nastaja v provinci Santa Cruz, na plodnem subtropskem področju ob vznožju Andov, prava japonska kolonija. Ta kolonija imenovana Urm, bo zaenkrat zajela okrog 12.000 Japoncev.

Izrael — posledice priseljevanja. Priseljevanje, kakršno doživlja v zadnjih letih Izrael, prav gotovo nima primere v zgodovini. Intenzivnost priseljevanja povzroča mladi državi vrsto perečih problemov. Priseljevanje je v zadnjih letih prebivalstvo več kot podvojilo. Leta 1948 je živel v deželi 700.000 prebivalcev, sedaj pa jih je blizu 2 milijona. To priseljevanje se relativno ne da primerjati niti z velikim priseljevanjem v ZDA na pragu 20. stoletja, ko se je tja preselilo okrog 10 milijonov priseljencev, vendar so ti tvorili komaj 10 % tamkajšnjega prebivalstva. — V Izrael se vračajo Judje iz vseh delov sveta, malone iz vseh evropskih držav, zlasti iz Poljske, Nemčije, Avstrije, dalje iz Argentine, Čila in drugih ameriških držav, iz Afrike, zlasti iz Južnoafriške Unije in atlaških dežel, iz Azije Avstralije itd.

Tolikšno priseljevanje ne sproži samo problema prehranjevanja, nastanitve, in drugih gospodarskih težav, temveč tudi problem jezika. Tu ni tako kakor v drugih državah, kamor so prihajali priseljenci in se polagoma stapljali z domačim narodom in prevzemali njegov jezik. V izraelski državi ni enotnega materinega jezika; hebrejščina je tu zaenkrat le bolj formalno državni jezik, dejansko je materin jezik, jezik države, odkoder je priseljenec: nemški, poljski, ruski, angleški itd. Hebrejski jezik sam je bil še pred dvema generacijama »mrtev jezik«, ki se je ohranil samo v literaturi in v nekaterih zasebnih judovskih šolah, zlasti v vzhodnoevropskih državah, kot vsakdanji jezik pa ni bil nikjer v rabi. Z uvajanjem hebrejščine v šole postaja ta jezik vsakdanji jezik mladine, medtem ko govore odrasli med seboj v najrazličnejših jezikih in narečjih. Zaenkrat pomeni hebrejščina za Izraelce nekak »esperanto«.

Egipt. V bližnji bodočnosti bodo kulturne površine v Nilovi delti precej razširili proti zahodu na puščavsko obrobje. Ta dela so začeli 1953. leta. Zaenkrat bo zgrajen Tahrirski prekop v dolžini 18 km, ki bo tvoril glavno vodno žilo novega namakalnega področja, ki bo obsegalo 5500 km². Za vsako naselje bodo zgradili več arteških vodnjakov. Nilu bodo zaenkrat odvajali vodo le v deževni dobi, oziroma ob visokem vodnem stanju, v ostalem času pa si bodo pomagali z arteškimi izviri. Z zgraditvijo nove assuanske pregraje na Nilu, to je približno v sedmih do desetih letih, bo dajal Nil preko vsega leta dovolj vode za namakanje novih površin.

To področje so imenovali »Mudiriat al-Tahrir«, po naše »na novo pridobljena pokrajina«. Na tem ozemlju bo naseljenih okoli milijon ljudi. Ozemlje ostane začasno državna last, upravljana na združni način, podobno kot pri uspešnem Gesirah načrtu v Sudanu. Dočim so tam nasadili pretežno bombaž, nameravajo tu gojiti predvsem sadje in zelenjavo za preskrbo Kaira pa sploh gosto naseljenega prebivalstva Nilove delte.

V prvih petih letih bo kmet obdeloval zemljo za določeno plačilo, v naslednjih desetih letih bo postal zakupnik zemlje, po preteku 15 let pa postane zemlja last vasi, kmet pa solastnik zadružne zemlje.

Čadsko jezero. Značilnost jezera je veliko kolebanje vodne površine preko leta. Površina koleba od 11.000 do 22.000 km². Največja globina je komaj 4 do 7 m, srednja 1,5 m. Zaradi plitkosti jezera so obsežni deli zamočvirjeni. V začetku prve svetovne vojne je francoska kolonialna oblast iz strateških razlogov povezala naselje Bol, ki leži v močvirnem področju, s trdnim bregom. Zajeziitev, ki je bila pri tem potrebna, je terjala osuševanje velikih površin v okolici, katero so kmalu poselili črnici. Leta 1950 je francoska kolonialna oblast nadaljevala z izsuševanjem obrobnih jezerskih delov in jih jela spreminjati v polderje. Dela opravljajo z domačini. Dosedaj je bilo pridobljene 3000 ha najrodovitnejše zemlje. Vsak obdelovalec dobi 2 ha. Ta površina pa se je pokazala spričo rodovitnosti tal za previsoko. Zemlja je tako rodovitna, da daje na ha trikrat več pšenice, kot je povprečni donos v srednji Evropi. Na novo pridobljenih »polderjih« sejejo pšenico, koruzo, proso, zelenjavo, paradižnike, poper itd.

Gozdno bogastvo Španije. Državna gozdna uprava je pred nekaj meseci predložila desetletni načrt za ponovno pogozdovanje dežele. Po tem načrtu naj bi bilo pogozdenih letno 100.000 ha. Od leta 1946 do 1950 se je zmanjšala gozdna površina letno povprečno za 37.000 ha. Toda poleg tega je izsekavanje zaradi smrekovega prelca večje od novo pogozdenih površin. Prav zaradi tega so potrebni obsežnejši ukrepi, da se obdrži dosedanja gozdna površina, ki je spričo ostalih prirodnih pogojev v tej deželi tako važna.

Po podatkih državne gozdne uprave znaša dosedanja gozdna površina 25 milij. ha. Od tega naj bi bilo 10 milij. ha zrelega, za poseko primernege lesa, dočim je ostalih 15 milij. ha grmovja in nizkega rastja. Vsekakor velja pripomniti, da teh površin, ki so označene za gozd, ni mogoče istovetiti s srednjeevropskim gozdom. Mednarodne statistike izkazujejo za Španijo le 5 milij. ha gozdne površine. Po španskih statistikah se računa za gozd namreč tudi površina z grmovjem in poltravno stepe (podobno je bilo pri nas v Jugoslaviji s »šikaro«). Od tod izvirajo velike razlike v izmeri gozdne površine. Špansko gozdno gospodarstvo je v celoti manj važno po svoji predelavi lesa kakor po pridobivanju stranskih produktov, plute, lubja, čreslovine in oglja.

★

Industrija železa v Turčiji. Pridobivanje železa je v mali Aziji že od nekdaj znano, saj jo imenujejo »zibel železne dobe«. Turška republika je kmalu začela težiti za osnovanje železarske industrije. Leta 1939 so nedaleč od premogovnih ležišč Zonguldak-Eregli ob Črnem morju osnovali železarno pri Karabükü, kjer bi topili uvoženo rudo z domačim premogom. Zadnja vojna je ta razvoj prekinila, hkrati pa so odkrili pri Divriku v vzhodni Anatoliji bogato ležišče železne rude, danes najpomembnejše v Turčiji (30—40 milijonov ton zaloge), tako da se zgoraj omenjene železarne oskrbujejo z domačo rudo. Obilo težav pa povzročajo prometne razdalje, saj morajo železno rudo iz Divrika prevažati celih 900 km do topilnic v Karabükü. Ugodno pa vpliva na razvoj te industrijske panoge veliko povpraševanje po železarskih izdelkih, ne le doma, ampak tudi v sosednjih državah. V zadnjih letih je Turčija proizvedla 120.000 ton surovega železa in 100.000 ton jekla, vendar ta množina še ne zadovoljuje domačih potreb. Glavna konsumenta karabüküških jeklarn sta Istanbul in centralna Anatolija z Ankaro, med tem ko južnejša področja uvajajo železo in jeklo iz inozemstva po nižji ceni. Po načrtih naj bi Karabükü proizvajal v zaključni fazi 180.000 ton jekla letno.

T. K.

Kolonialni drobci v Indiji. Francoska kolonialna oblast je izgubila v Indiji zadnjo posest. Potem ko se je 1949 Chandernager v bližini Kalkute priključil Indijski uniji, sta sledila temu zgledu junija 1954 tudi Yanon in Mahe. V maju so se sicer začela pogajanja med Francijo in Indijo, da bi rešili vprašanje francoskih kolonialnih drobcev ob indijski obali. Na teh pogajanjih je bila priznana pravica samoodločanja izvoljenim zastopnikom dobcev francoske posesti. 18. X. 1954 je sledila priključitev Pondicheryja, mesta z okrog 320.000 domačini in le 1200 Evropejci. S tem je prišla poslednja francoska posest na indijskih tleh, po 300 letni francoski kolonialni upravi v roke Indijcev.

Port Arthur. Sovjetska zveza je vojno luko Port Arthur izpaznila in vrnila LR Kitajski. Mesto in luka sta v zadnjih 69 letih doživljala burno zgodovino. Leta 1895 je Port Arthur z mirom v Si-

monoseki, ki je zaključil kitajsko-japonsko vojno, prešel iz kitajskih v japonske roke. Leta 1898 pa je Rusija, ohrabrena po nadaljnjem propadanju kitajske moči, posegla po luki brez ledu in zgradila mandžursko železnico z zvezo na transibirske progo. Leta 1901 je Rusija zasedla še Mandžurijo, da bi si utrdila položaj na Daljnem vzhodu. Po rusko-japonski vojni je prišel Port Arthur leta 1905 v japonske roke. V naslednjih 40 letih je predstavljal veliko japonsko trgovsko središče. S kapitulacijo Japonske ob koncu druge svetovne vojne so Japonci izgubili oblast nad Port Arthurjem. Postal je spet ruski, kakor je bilo določeno na konferenci v Jalti. Po pogodbi med SZ in LR Kitajsko je bila za 30 let, to je do 1975 l. zagotovljena ruska posest tega pristanišča. Toda z novimi dogovori med obema državama je sklenila SZ prepustiti Port Arthur Kitajski do leta 1952. Vrnitev se je zavlekla do oktobra 1954. V 60 letih je pristanišče kar šestkrat menjalo gospodarja.

Kako visok je Everest

Že celo stoletje je poteklo, odkar so ocenili, da je Everest najvišja gora na svetu. Šele pred tremi desetletji pa so skušali določiti višino Everesta prvič z geodetskim merjenjem. Prvi ga je geodetsko izmeril J. de Graaf-Hunter. Po njegovih, leta 1922 objavljenih računih, naj bi bila višina 8.863 m (29.080 čevljev) in to višino srečujemo v naših knjigah in atlasih do današnjih dni. J. de Graaf-Hunter je lahko viziral na vrh Everesta samo z velike oddaljenosti, do koder je segala triangulacijska mreža. Po novih geodetskih ugotovitvah pa sta deflacija in korekcija, ki ju je uporabljal J. de Graaf-Hunter, nekoliko drugačni. Če bi ju bil uporabljal pravilno, bi bil izmeril, da je vrh za kakih 12 m nižji.

Med tem so se odprle tujcem nepalske meje in se je triangulacijska mreža iz Indije razrasla tako, da je lahko B. Gulatee v letih 1952-54 meril višino Everesta iz osmih triangulacijskih točk, od katerih so bile najbližje oddaljene od vrha samo še 47 do 86 km. Rezultat merjenja je, da je Everest visok samo 8847,4 m (29.028 čevljev). Možne pogrške naj bi bile samo do 1,5 m. — J. de Graaf-Hunter pripomnja k temu, da je bil Everest to pot izmerjen v času najnižjega snega, ki pa višino vrha nekoliko spreminja, da pa ni pričakovati da bi bili rezultati kasnejših merjenj znatno drugačni.

Ti podatki pričajo, da vesti, po katerih naj bi se bil Everest ob zadnjih velikih potresih v Bengaliji dvignil za več sto metrov, niso resnične.

(Po: D. de Graaf-Hunter, Vastious determinations over a century of the height of Mount Everest. The Geographical Journal marec 1955).

I. G.

Geografska učila Državne založbe Slovenije

(Nadaljevanje seznama)

Stenski zemljevidi:

Črna gora, 1 : 200.000, vel. 130 × 95 cm, zal. »Geokarta« Beograd	din 2050,—
FLRJ, fizični, 1 : 500.000, izd. »Učila« Zagreb	„ 3500,—
FLRJ- 1 : 500.000, založila »Naučna knjiga«, Beograd	„ 3300,—
FLRJ, geološka karta, 1 : 500.000, založila »Naučna knjiga«, Beograd	„ 4000,—
Balkanski polotok, 1 : 1.000.000, založila »Učila«, Zagreb	„ 2500,—
Sredozemlje, 1 : 2.000.000, vel. 200 × 160 cm, založila »Učila«	„ 3850,—
Srednja in Zahodna Evropa, 1 : 1.750.000, vel. 190 × 130 cm, zal. »Učila«	„ 3100,—
Evropa, fizična, 1 : 3.000.000, vel. 190 × 130 cm, zal. »Učila«	„ 4100,—
Severna Amerika, 1 : 10.000.000, vel. 110 % 75 cm, zal. »Učila«	„ 1350,—
Avstralija z Oceanijo, 1 : 30.000.000, vel. 130 × 105 cm, zal. »Geokarta«	„ 3200,—
Avstralija z Oceanijo, 1 : 6.000.000, vel. 200 × 165 cm, zal. »Učila«	„ 3850,—
Vzhodna poluta, 1 : 25.000.000, vel. 120 × 90 cm, zal. »Geokarta«	„ 1500,—
Planiglobi, 1 : 30.000.000, velikost 100 × 135 cm, zal. »Učila«	„ 1750,—
Karta sveta, 1 : 20.000.000, velikost 200 × 160 cm, zal. »Učila«	„ 3700,—
Karta sveta, politična, 1 : 50.000.000, vel. 70 × 90 cm, zal. »Učila«	„ 780,—

TRANSPORTNO PREDUZEČE

GALEB

SA SVOJIM MODERNIM I VRLO UDOBIM AVTOBUSIMA VRŠI POJEDINAČNE I GRUPNE PREVOZE NA CELOJ TERITORIJI FNRJ.

STAVLJA SVOJA VOZILA ZA GRUPNE IZLETE I ZA INOSTRANSTVO.

ZA SVA OBAVEŠTENJA IZVOLITE SE OBRATITI DIREKCIJI U OHRIDU USMENO ILI PISMENO.

Telefoni:

Direkcija Ohrid	31
Poslovnica Beograd	31-995
Poslovnica Skopje	15-12
Poslovnica Bitola	220
Biletarnica Struga	14

PUTUJTE AVTOBUSIMA PREDUZEČA »GALEB - OHRID«

O H R I D

ELEKTROTEHNIČNO PODJETJE
Z ELEKTROTEHNIČNIM MATERIALOM

Elektrotehna
L J U B L J A N A

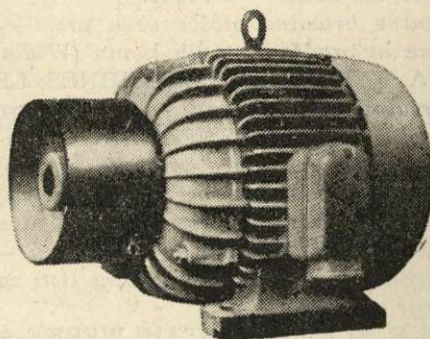
Uprava: Parmova 33 — tel. 30-092, 31-289

Prodajni odd.: Kotnikova 12 — tel. 30-706

Skladišče: Kotnikova 12 — tel. 31-350

Detajl - Titova 17 — tel. 21-553

U V O Z

Vam nudi ves elektrotehnični material domače in inozemske proizvodnje, elektro-instalacijski material, transformatorje motorje itd.

Elektrotehna
Ljubljana

WERKZEUGMASCHINENFABRIK OERLIKON BÜHLE & CO., ZÜRICH-OERLIKON — ŠVICA
stružnice s hidrokopirnimi spravami — vertikalni koordinatni vrtalni stroji — rezkalni stroji za spiralna in hipoidna stožčasta zobata kolesa — skobeljni stroji za stožčasta zobata kolesa z ravnimi zobmi — brusilni stroji za rezkanje in orodja iz trdih kovin — univerzalni vrtalni stroji

OERLIKON ITALIANA S. I. P. A., MILANO — ITALIJA

horizontalni, vertikalni univerzalni in specialni rezkalni stroji — avtomatski elementi za rezkanje, vrtanje, izvrtanje, struženje in rezanje navojev

HENRI HAUSER, S. A., BIENNE — ŠVICA

precizni koordinatni vrtalni in brusilni stroji — stroji za optično koordinatno merjenje — profilni projektorji — mikroskopi — aparati za preizkušanje trdote — specialni stroji za precizno mehaniko

REISHAUER-WERKZEUGE AKTIENGESELLSCHAFT, ZÜRICH — ŠVICA

univerzalni in avtomatični brusilni stroji za navoje — stroji za brušenje zobatih koles — komparatorji — mikrometri za merjenje zobatih koles — mikrometri za merjenje vseh vrst navojev — aparati za merjenje notranjih navojev — orodje

TORNOS S. A., FABRIQUE DE MACHINES, MORTIER — ŠVICA

visoko precizni avtomati (stružnice) za profilne kose, vijake itd.

AKTIENGESELLSCHAFT FRITZ STUDER, MASCHINENFABRIK, GLOCKENTHAL-THUN — ŠVICA

precizni univerzalni stroji — precizni stroji za plosko brušenje — precizni stroji za profilno brušenje — precizni stroji za brušenje stremenastih meril — aparati za kontroliranje koničnosti

SAFAG A. G., MASCHINENFABRIK, BIEL — ŠVICA

rezkalni stroji za majhna zobata kolesa in rezkanje — brusilni stroji za profilne nože in rezkanje — stroji za brušenje in lepanje orodja in trdih kovin

DIAMETAL A. G., BIEL — ŠVICA

diamantne brusilne plošče vseh vrst — prevlačna orodja iz trdih kovin (WIDIA) — ploščice in orodja iz trdih kovin (Widia)

ACIERA S. A. FABRIQUE DE MACHINES, LE LOCIE — ŠVICA

univerzalni rezkalni stroji — vrtalni stroji in stroji za rezanje navojev

GEBR. HELLER MASCHINENFABRIK G. M. B. H., NÜRTINGEN — ZAHODNA NEMČIJA

vrtalni stroji vseh vrst — radialni vrtalni stroji — vertikalni in horizont. rezkalni stroji — portalni rezkalni stroji vseh dimenzij — specialni rezkalni in vrtalni stroji za serijsko proizvodnjo — rezkalni stroji za kolenčaste gredi — krožne žage raznih vrst in oblik za rezanje kovin — stroji za brušenje žag — osredilni stroji — sestavljene obdelovalne proge za serijsko proizvodnjo — krožni listi za žage za rezanje kovin — hidravlične naprave za stroje

SCHOELLER-BLECKMANN, STAHLWERKE-AKTIENGESELLSCHAFT

ABTEILUNG TIEFBOHRTECHNIK, WIEN — AVSTRIJA

naprave za globinsko vrtanje in eksploatacijo nafte

ERSTE WIERNER FILZFABRIK M. HASSELBOEK W. QUECKE, WIEN I — AVSTRIJA

tehnične klobučevine

CIBA A. G., BASEL — ŠVICA

anilinske barve za tekstilno, usnjarsko, papirno, milarsko, kozmetično, prehrambeno industrijo in aluminij — tekstilna pomočna sredstva — umetne smole za prešanje in ulivanje — umetne smole za lake — lepila za les in metale

GENERALNO ZASTOPSTVO ZA JUGOSLAVIJO

Intertrade

L J U B L J A N A

PODJETJE ZA MEDNARODNO TRGOVINO

CANKARJEVA CESTA 1

P. O. B. 279 — Telex: 02-181 — Telefon: 20-504, 21-756, 21-757 — Brzjavi: INTERTRADE

Geografi in zgodovinarji!

KJE NAJDETE BOLJŠO PRILIKO DA SPOZNATE
ZGODOVINSKE IN PRIRODNE ZNAMENITOSTI
JUGOSLAVIJE IN TUJINE KOT SO TO IZLETI IN
POTOVANJA

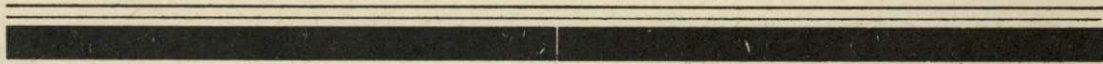
PUTNIKA SLOVENIJA

Zahtevajte pri naših poslovalnicah točnejše pro-
grame in sporede potovanj

Putnik Slovenija

direkcija Ljubljana, Titova 4, tel. 20-032 — Poslovalnice: Ljubljana
Maribor, Celje, Rogaška Slatina, Ptuj, Novo mesto, Kranj, Bled,
Jesenice, Sežana, Postojna, Gorica

**LJUBLJANSKE
OPEKARNE
LJUBLJANA**

**s svojimi obrati
VIČ, BRDO
in OPEKO**

*proizvajajo kvalitetno zidno in strešno
opeko ter specialne stropnike vseh vrst*

Semenarna Ljubljana

GOSPOSVETSKA CESTA 5

BRZOJAVI: SEMENARNA

TELEFON: 20-316, 23-413

Pospešujemo domače semenogojstvo. Sklepamo pridelovalne pogodbe za razmnoževanje krmskih, zelenjadnih in cvetličnih semen iz sortnega in elitnega semena, ki ga preskrbi Semenarna. Doseženi uspehi so leto za letom boljši in imajo vzgojni pomen, ker se s tem razširja krog pridelovalcev semen in zvišuje domača proizvodnja. ● Da se prepreči setev opredeljenega deteljnega semena, čistimo vsa deteljna semena na naših magnetičnih strojih kmetovalcem po zelo ugodnih pogojih ● Odkupujemo vsa priznana semena za polje in vrt. Prodajamo vse vrste in sorte prvovrstnih in kvalitetnih semen. Zelenjadna in cvetlična semena prodajamo tudi v lepih barvastih vrečicah s slikami in navodili za setev. Odkupujemo suhe gobe in se bavimo tudi z izvozom in uvozom semenskega blaga in izvozom suhih gob.

